



Riksdagens protokoll

1989/90:116

Måndagen den 7 maj

Kl. 12.00–15.06

Protokoll
1989/90:116

1 § Anmälan om kompletteringsval till riksdagens revisorer

Svar på interpellationer och frågor

Talmannen meddelade att på grund av uppkomna vakanser i riksdagens revisorer hade dels folkpartiets riksdagsgrupp som ny ledamot anmält Ulla Orring, dels moderata samlingspartiets riksdagsgrupp som ny suppleant anmält Per Stenmarck.

Talmannen förklarade utsedda till

ledamot i riksdagens revisorer

Ulla Orring (fp)

suppleant i riksdagens revisorer

Per Stenmarck (m)

2 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 30 april.

3 § Svar på interpellation 1989/90:132 om åtgärder där barn mot vårdnadshavarens vilja förts ur landet

Anf. 1 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Pär Granstedt har i en interpellation frågat mig om jag anser att utrikesförvaltningen på ett tillfredsställande sätt förmår stödja föräldrar vars barn rövats bort till utlandet. Han har också frågat mig om jag är beredd att vidta åtgärder för att förbättra möjligheterna till att lämna sådant stöd.

Granstedt hänvisar till uppskattningar som skulle tyda på att ca 100 barn årligen rövas bort från Sverige till utlandet.

Vad först gäller antalet bortförda barn finns det ingen tillförlitlig statistik över hur många barn det kan röra sig om. Många föräldrar försöker förmodligen lösa problemen själva utan inblandning av svenska eller utländska myndigheter. Utrikesdepartementet brukar få kännedom om ca 15 fall per år.

Antalet fall som utrikesförvaltningen kommer i kontakt med är således inte så stort som de beräkningar Pär Granstedt hänvisar till. Men bortsett från detta står vi givetvis här inför ett mycket allvarligt problem. För den drabbade modern – det är främst mödrar det rör sig om – kan följderna naturligtvis bli djupt tragiska. Hon riskerar att förlora all kontakt med sitt eller sina barn.

Olovliga bortföranden av barn är ett problem som kommit att uppmärksammas alltmer på det internationella planet. Man kan här skilja mellan två olika fall. I det ena fallet tar en förälder utan lov med sig sitt barn till ett annat land för att undanhålla den andra föräldern vårdnaden om barnet. I det andra fallet håller en förälder utan lov kvar barnet i ett annat land efter utgången av umgängestid eller efter det att en domstol har gett vårdnaden om barnet till den andra föräldern.

Det finns numera två konventioner som syftar till att motverka denna typ av bortföranden. Den ena är en s.k. Haagkonvention och den andra en Europarådskonvention. Sverige är sedan snart ett år tillbaka med i dessa konventioner. Haagkonventionen har tillträtts av elva stater. Det rör sig om västeuropeiska länder. Men också USA, Canada och Australien är med. Europarådskonventionen har tillträtts av tio stater, alla i Europa.

Konventionerna innebär att staterna skall samarbeta i den typ av fall det här är fråga om. På svensk sida kan vi alltså räkna med hjälp från andra länder med att få tillbaka barn som förts bort från Sverige. På samma sätt måste vi vara beredda att hjälpa andra länder med att återföra barn som olovligen har förts till Sverige. Vi skall inte glömma bort att det faktiskt också förekommer sådana fall.

Utrikesdepartementet har av regeringen utsetts till s.k. centralmyndighet enligt de båda konventionerna. Det är alltså UD som tar emot framställningar från andra länder och som har kontakt med motsvarande centralmyndigheter i andra länder.

Vår erfarenhet av konventionerna är än så länge ganska begränsad. UD har handlagt ett tiotal fall. Vårt intryck är dock att konventionerna ser ut att bli värdefulla instrument. Det är naturligtvis önskvärt att fler stater ansluter sig till dem.

Jag kommer nu till en betydligt bekymmersammare fråga, nämligen till de fall som inträffar i länder som står utanför konventionerna. Här är våra möjligheter att hjälpa till betydligt mer begränsade. Detta gäller inte minst länder som bygger sin familjerätt på helt andra traditioner och värderingar än dem vi har i Sverige. Som exempel kan jag nämna att det enligt traditionell islamsk rättsuppfattning är fadern som bestämmer var barnen skall vistas. Vid en skilsmässa kan visserligen modern få vårdnaden om barnen så länge de är små, men förutsättningen är oftast att vårdnaden utövas i det land som fadern bestämmer.

I länder som inte är med i konventionerna försöker utrikesförvaltningen hjälpa den drabbade föräldern på det sätt som är möjligt. Många gånger blir det fråga om att se till att föräldern får ett ombud i det främmande landet. Oftast måste man nämligen driva en process inför domstol där. Ett svenskt vårdnadsavgörande kan då i bästa fall ha ett visst bevisvärde. Det främmande landets domstolar är alltså inte bundna av sådana avgöranden. På

samma sätt förhåller det sig i Sverige. Våra domstolar anser sig inte vara bundna av utländska avgöranden. Jag bortser här från avgöranden i konventionsstater.

Om den drabbade föräldern får ett ombud i det främmande landet, brukar kostnaderna för detta betalas av vederbörande svenska rättshjälpsnämnd.

Våra utlandsmyndigheter hjälper också till med råd och upplysningar och med kontakter och framställningar till det andra landets myndigheter. Utlandsmyndigheterna uppträder däremot inte som ombud för den drabbade föräldern vid det andra landets domstolar. Största möjligheterna att få tillbaka ett barn har givetvis den som själv tillsammans med en advokat lägger fram sin sak inför myndigheter och domstolar i det andra landet.

Det är viktigt att ha klart för sig att våra utlandsmyndigheter måste respektera det andra landets lagar och förordningar. Detta är uttryckligen fastslaget i Wienkonventionen om diplomatiska förbindelser. Utlandsmyndigheterna kan alltså inte medverka till att föra barn tillbaka till Sverige i strid med ett annat lands bestämmelser. Vi skulle naturligtvis inte heller acceptera att en utländsk ambassad här i Sverige skulle föra ut barn ur vårt eget land i strid med vår lagstiftning.

Herr talman! Jag anser inte att utrikesförvaltningen har någon brist på resurser för att handlägga dessa ärenden. Att fallen ofta inte går att lösa beror framför allt på att andra länders lagstiftning lägger hinder i vägen.

Jag kan försäkra Pär Granstedt att utrikesförvaltningen kommer att fortsätta att hjälpa de drabbade på alla de sätt som är möjliga. Däremot kan jag tyvärr inte lova att vi alltid skall lyckas. Tvister som rör barn är svåra nog att hantera på det nationella planet.

Den internationella aspekten i de fall som vi nu talar om gör dem än mera komplicerade. Det går inte att bortse från detta faktum.

Anf. 2 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka utrikesministern för svaret på min interpellation. Det innehöll en mycket utförlig och bra redovisning av de regler som gäller på det här området och de problem som man har att brottas med.

Vi är naturligtvis helt överens om att det rör sig om mänskligt sett djupt dramatiska och ofta djupt tragiska problem. För de föräldrar som blir av med sina barn, och det är oftast mödrar, kan det i allra värsta fall innebära att livssammanbrott och under alla omständigheter mycket svåra lidanden. Det är naturligtvis inte heller bra för barnen att på detta sätt avskäras från kontakten med en av sina föräldrar. Barnen kan ofta komma mycket allvarligt i kläm i den situation som kan uppstå. Därför är det bra att internationella konventioner har kommit till stånd för att man skall komma till rätta med problemen. Det är naturligtvis den vägen som man i första hand måste gå fram.

Tyvärr är det ju nästan alltid så att det är lättast att komma överens med de länder där problemen är minst. Det är vad som har inträffat också i det här fallet. De länder som även tidigare har varit lättast att lösa den här typen av frågor med är de som tillträtt dessa konventioner. Bekymren gäller i synnerhet länder med en väsentligt annorlunda rätts- och familjeuppfattning, vilket också har redovisats i interpellationssvaret. Utrikesministern anser att

utrikesförvaltningen har tillräckliga resurser för att klara sina uppgifter i dessa sammanhang och, får man förmoda, också tillräckligt engagemang. Jag vill gärna tro att det är på det sättet och jag har inte på något sätt belägg för motsatsen. Däremot har det anförts klagomål från drabbade föräldrar, och det har t.o.m. hävdats att svenska utlandsmyndigheter i vissa fall har visat en rätt stor likgiltighet inför den här typen av ärenden. Om det är sant eller inte kan inte jag verifiera, men jag tycker ändå att det var en tillräckligt allvarlig fråga för att ta upp här i riksdagen.

Det är viktigt att den här typen av frågor verkligen har mycket hög prioritet hos våra utlandsmyndigheter. Jag tycker att de uttalanden som görs i interpellationssvaret möjligen kan bidra till att ge dessa frågor den prioritet. Det var också det som var syftet med min interpellation. Jag har också noterat i massmedia att utrikesministern personligen har engagerat sig i sådana här fall och, vad jag förstår, också med betydande framgång. Det visar att det ligger ett stort värde i om man från svensk sida på högsta nivå markerar att vi tillmäter dessa frågor en väldigt stor betydelse och att det är av betydelse för våra relationer till olika länder hur man löser de här frågorna och vilken samarbetsvilja som myndigheterna i resp. land visar.

När det gäller den här typen av ärenden är det viktigt att ge frågorna en tillräcklig status. Det gör man naturligtvis allra bäst när utrikesministern och andra företrädare för regeringen personligen kan ta upp dem, vilket har skett i vissa fall. Man gör det också genom att de svenska utlandsmyndigheterna inför sina resp. partner betonar hur allvarligt vi från svensk sida ser på dessa frågor.

Jag inser naturligtvis att ingen någonsin kommer att kunna utfärda några garantier för att sådana här fall alltid skall kunna lösas, men jag tror att ju mer tyngd vi kan ge åt dessa problem desto bättre är det. Jag ser de markeringar som utrikesministern har gjort som viktiga bidrag till detta. Jag vill än en gång tacka för svaret.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellationerna 1989/90:141 och 164 samt frågorna 1989/90:493, 539, 540 och 544 om Litauen

Anf. 3 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Låt mig börja med erkännandefrågan. Sverige har ännu inte erkänt Litauen som en självständig stat. Detta beror på att Litauen ännu inte uppfyller samtliga de tre krav som vi av hävd ställer på en stat. Vissertligen är två av kraven, ett territorium samt ett folk, uppfyllda. Men det tredje, att staten skall ha en regering som utövar suverän och effektiv kontroll över territoriet i fråga, är ännu ej uppfyllt. Härav följer att Sverige för närvarande inte kan erkänna Litauen som en självständig stat. Frågan har varit före i utrikesnämnden vid flera tillfällen, och det finns en enighet mellan samtliga där representerade partier om att ett erkännande för närvarande är omöjligt. Jag kan också erinra om att ingen annan stat uttryckligen har erkänt

Litauen som självständig stat. Detta gäller även dem som säger sig aldrig ha erkänt den sovjetiska annekteringen.

Jag vill i detta sammanhang påminna om den s.k. universalitetsprincipen som Sverige följer. Denna innebär att vi erkänner *alla* stater som uppfyller de ovan nämnda tre kriterierna. När så är fallet även med Litauen, kommer således också ett svenskt erkännande av den staten.

Låt mig så gå över till frågan om ekonomiska påtryckningar från Sovjetunionens sida mot Litauen. Vår principiella uppfattning i denna konflikt har hela tiden varit att uttrycka vårt stöd för litauernas rätt till nationellt självbestämmande också, om de själva så önskar, i form av en självständig stat. Vi har också tagit bestämt avstånd från bruket av våld eller andra påtryckningar och understrukt att frågan endast kan lösas genom förhandlingar och politiska överenskommelser i enlighet med Helsingforsdokumentets bestämmelser och andemening.

Regeringen har också vid ett stort antal tillfällen framfört Sveriges uppfattning till olika sovjetiska företrädare, både i Stockholm och i Moskva. Den svenska regeringens uppfattning har också framförts offentligt, senast av statsministern efter utrikesnämndens sammanträde den 20 april. Jag vill erinra om att samtliga riksdagspartier som är representerade i utrikesnämnden har anslutit sig till detta uttalande. Att Sverige i denna fråga har kunnat uppträda med stor enighet är självfallet en styrka både för Sverige och för Litauen.

I uttalandet uttrycker statsministern en kraftfull protest mot Sovjetunionens agerande gentemot Litauen. Han har också beklagat att Sovjetunionen, genom att vägra inreseviseringar för besök i Litauen, valt att avsevärt förhindra det kontaktutbyte som naturligen måste finnas mellan grannfolk. Den sovjetiska inställningen har t.ex. medfört att våra möjligheter till bl.a. kulturutbyte har begränsats.

Även de parlamentariska kontakterna, vilka även Sovjetunionen sagt sig välkomna, har lidit ett allvarligt avbräck sedan Nordiska rådet sett sig nödsakat att inställa två sedan länge planerade delegationsbesök i Moskva och Baltikum. Svenska riksdagsledamöter, som haft inbjudningar till bl.a. Litauen, har också förvägrats inresevisum.

Vad gäller viseringar, har varje stat enligt folkrättens regler full bestämmanderätt när det gäller att avgöra vilka personer som skall tillåtas resa in på dess territorium. Sovjetunionen kan således, liksom Sverige i motsvarande fall, bestämma att vissa utländska medborgare inte skall beviljas inresevisering. Det gäller även inbjudna parlamentariker.

I ESKs slutdokument från 1975 har en rad konkreta rekommendationer uppställts om bl.a. bättre möjligheter till kontakter och resor mellan staterna. Det är en fråga om en viljeförklaring, som binder staterna politiskt och moraliskt. Dessa rekommendationer har därefter vidareutvecklats och preciserats i slutdokumentet från ESKs möte i Wien år 1989.

I Wien-dokumentet har ESK-staterna förklarat att de till fullo skall respektera sina förpliktelser enligt folkrätten att låta var och en lämna varje land, inbegripet sitt eget, och att återvända till sitt eget land. Något motsvarande åtagande har inte gjorts beträffande möjligheten till inresa. Att få resa in i ett annat land än det egna utgör inte en mänsklig rättighet. Wien-doku-

mentet ger däremot uttryck för en strävan från ESK-staternas sida att tillämpa vissa riktlinjer när det gäller möjligheterna till inresa, t.ex. tidsfrister för beslut i ärenden som rör familjebesök, samt att allmänt främja mänskliga kontakter. Det kan mot denna bakgrund med fog hävdas att Sovjetunionens åtgärd att vägra inresevisering i de aktuella fallen strider mot ESK-processens anda. Därför har också statsministern i sitt uttalande beklagat det sovjetiska agerandet.

Låt mig så slutligen beröra frågan vad Sverige konkret kan göra för att bistå om Litauen skulle drabbas av en akut försörjningskris. Vi har självfallet övervägt våra möjligheter ur flera aspekter. Här måste dock framhållas att de praktiska förutsättningarna är beroende av vilka tillförselevägar som faktiskt står till buds.

Vi har också analyserat frågan om eventuellt bistånd ur ett folkrättsligt perspektiv. Tyvärr måste man konstatera att det inte går att dra några säkra slutsatser av folkrätten.

Folkrätten lämnar utrymme för humanitära hjälpinsatser. Men innan sådana kan sättas in måste utvecklingen ha passerat ett visst stadium. Särskilda regler om detta finns i den fjärde Genèvekonventionen och i 1977 års tilläggsprotokoll I till 1949 års Genèvekonventioner. Dessa bestämmelser är knappast tillämpliga i dagsläget vad gäller Litauen. Om en sådan situation skulle uppstå bör vi på svensk sida noga undersöka vad som kan göras.

Det är emellertid min och regeringens förhoppning att vi inte skall behöva komma i en sådan situation där frågan aktualiseras. Regeringens uppfattning är att de påtryckningar som förekommer måste upphöra och att direkta samtal mellan parterna snarast måste inledas. Den svenska regeringens syn delas, som bekant, av alla andra regeringar som uttalat sig i frågan.

Anf. 4 PÅR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka utrikesministern för detta svar på min interpellation, mina två frågor och frågorna från de andra ledamöterna. Denna debatt berör ett område som tilldrar sig ett stort intresse i Sverige, och det på väldigt goda grunder.

Händelseutvecklingen i Litauen är en del i den dramatiska omdaningsprocess som pågår i Östeuropa. Den berör oss alldeles särskilt starkt eftersom det rör sig om ett grannfolk och ett land som vi har många starka historiska band med. Det är naturligt att vi känner ett särskilt ansvar för det som händer så nära inpå våra egna gränser, och med Sveriges historiska tradition som ett land som ställer upp för de små staternas rättigheter gentemot stormakter. är det givetvis särskilt viktigt att vi också i detta fall upplevs som ett stöd för den lilla statens och det lilla folkets rätt.

Förväntningarna på Sverige, på andra nordiska länder och på västvärlden i övrigt har naturligtvis varit mycket stora från de litauiska ledarnas sida. Det är väl ingen överdrift att påstå att det finns ett element av besvikelse i de reaktioner vi möter från Litauen. Besvikelsen kan naturligtvis delvis bero på att förväntningarna har varit orealistiskt stora, att man i Litauen trodde att man politiskt och på annat sätt skulle få ett stöd i en omfattning som inte var görlig. Men viljan att inte skapa svårigheter för den sovjetiske presidenten och dennes reformpolitik och även respekten för den sovjetiska stormakten

kan naturligtvis ha gjort att dessa länder har intagit en mer passiv attityd än vad som hade varit absolut nödvändigt.

Jag delar givetvis uppfattningen att vi inte nu kan erkänna Litauen som en självständig nation. Litauen *är* ju inte en självständig nation; det är det som är problemet. Det vore alltså ett slags verklighetsförfalskning att påstå att Sverige anser Litauen vara en självständig nation. Men, som vi också har understrukit i många tidigare debatter, så behöver detta inte hindra att Sverige ger ett mycket kraftfullt politiskt stöd till de litauiska självständighetssträvandena.

Jag tror att det t.ex. är mycket viktigt att vi klargör att det i och för sig pinsamt snabba erkännande som Sverige gav inlemmandet av Litauen och övriga baltiska republiker i Sovjetunionen ändå aldrig innebar någon form av politiskt eller moraliskt acceptering av det som hände. Vi har markerat att detta skedde under tvångsmässiga former, att det var en orättfärdig åtgärd och att det skedde genom en ockupation.

Det innebär att litauernas och de andra baltiska folkens rätt till sin självständighet alltid har funnits. Det är viktigt att Sverige mycket tydligt markerar att vi anser att denna rätt har funnits hela tiden och att den fortfarande finns, att de baltiska folken har en otvetydig rättighet att få tillbaka sin självständighet och att vi stödjer detta.

Jag menar att den standardformulering som också kom igen i detta svar, att de baltiska folken, och i det här fallet Litauen, har rätt att bestämma över sin egen framtid och även bli självständiga om de så önskar, börjar bli litet grand föråldrad. Eftersom folket i Litauen så tydligt har visat vad det önskar, borde vi också kunna vara betydligt entydigare. Vi vet att litauerne vill bli självständiga, och då bör vi också klart och tydligt tala om att självständighet är vad vi anser att de bör få.

Det är också viktigt att vi klargör att vi anser att det litauiska parlamentet och den litauiska regeringen är de legitima företrädarna för det litauiska folket. Tiden är mogen för att vi från svensk sida klart uttalar även detta.

Herr talman! Jag tyckte att utrikesministerns resonemang när det gäller våra möjligheter att ge materiell hjälp till Litauen i den nu uppkomna situationen kanske behöver ytterligare litet förklaring. Man skulle av svaret kunna få intryck av att det finns folkrättsliga hinder som gör det omöjligt för Sverige att leverera nödvändighetsvaror till Litauen. Jag har för min del mycket svårt att tänka mig att det skulle kunna ligga till på det sättet. Om det finns oklarheter i tolkningarna, bör vi naturligtvis tolka folkrätten så att vi har dessa möjligheter om bara de praktiska förutsättningarna föreligger.

Anf. 5 INGEMAR ELIASSON (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka utrikesministern för svaret. När min interpellation framställdes hade läget just skärpts i Litauen. Blockaden hade börjat verka, och det svenska besöket på hög nivå hade måst inställas på grund av förvägrat visum.

Sedan har dagarna gått, och vi börjar så smått vänja oss vid denna situation. Låt oss vara överens om att det däri ligger en fara. Om vi inte kan göra någonting annat från svensk sida, så kan vi åtminstone hjälpas åt att hålla uppmärksamheten och intresset vid liv, att söka hålla vårt eget och omvärld-

dens tryck kvar på Sovjetledningen och se till att vi gemensamt kräver respekt för varje folks rätt till självbestämmande. Vi bör således ge de politiska sympatitrytningar som vi kan ge för att visa på vems sida vi står i denna fråga. Det får inte råda något tvivel om Sveriges inställning till Litauens strävan efter demokrati och nationell självständighet.

Detta är inte något som vi behöver be om ursäkt för. Jag tror inte heller att någon gör det. Men låt oss stryka under att när vi kräver respekt för nationell självständighet, dvs. varje folks rätt till självbestämmande, handlar det inte på något sätt om inblandning i någon annan stats inre angelägenheter, lika litet i det här avseendet som när vi kräver respekt för mänskliga rättigheter. Därför behöver varken utrikesministern, statsministern eller någon annan som uttalar sig på Sveriges vägnar be om ursäkt för att vi kräver respekt för denna rättsgrundsats också från Moskvas sida. Det är tvärtom något som bör öka respekten för kontinuitet och uthållighet i svensk utrikespolitik.

Jag delar utrikesministerns och Pär Granstedts mening att vi inte kan erkänna Litauen nu. Det har också framkommit vid flera sammanträden i utrikesnämnden. Däremot bör vi göra klart att vi betraktar parlamenten och regeringarna i de tre baltiska republikerna som dessa folks legitima företrädare. Vi har att göra med demokratiskt valda parlament på vilkas grund regeringar har bildats. Det går bara att ha en storhet som resp. folks legitima företrädare, och det är alltså de parlament och regeringar som nu verkar. Jag saknar, utrikesministern, just denna markering i interpellationssvaret. Detta är något som statsministern sade efter det förra mötet i utrikesnämnden. Det hade därför också bort inflyta i det här interpellationssvaret. Däremot står det i svaret att partierna i utrikesnämnden har anslutit sig till regeringens olika uttalanden. Det är väl inte mer felaktigt att säga att regeringen har anslutit sig till partiernas åsikter. Det kunde kanske vara honnett att påpeka.

Jag fick inget riktigt svar på min första fråga, herr utrikesminister, nämligen vilken bedömning som regeringen nu gör om Litauens möjligheter att nå fram till den eftertraktade självständigheten. Jag menar att det bara finns en utgång av processen, nämligen att Litauen, Estland och Lettland får sin självständighet respekterad. Jag sade i utrikesdebatten i kammaren att de inte är fråga om huruvida utan när denna diplomatiska självständighet kan erkännas. Det vore intressant att få utrikesministerns bedömning av var vi befinner oss i denna process.

Till slut vill jag gå in på försörjningsläget i Litauen. I tidningarna i dag kan vi läsa att bensinen håller på att ta slut. Vi vet att gasleveranserna är under upphällning. Jag kan förstå av interpellationssvaret att Litauen ännu inte befinner sig i det stadiet att man av humanitära orsaker bör komma Litauen till hjälp. Min fråga gällde egentligen beredskapen i Sverige för att bistå Litauen när detta stadium infinner sig. Jag är inte säker på att den beredskapen finns på det sätt som den borde göra.

Herr utrikesminister! Kan utrikesministern säga att Sveriges beredskap på den punkten är god?

Anf. 6 INGER SCHÖRLING (mp):

Herr talman! Jag ber att få tacka utrikesministern för svaret – som jag skall ta emot i stället för Per Gahrton som tyvärr är förhindrad att vara med i dag.

Svar på interpellationer och frågor

Sten Andersson säger i sitt svar på frågan om när regeringen avser att erkänna Litauen som självständig stat, att Sverige inte har erkänt Litauen, därför att Litaun ännu inte uppfyller samtliga tre krav som Sverige av hävd ställer på en stat. I det kortfattade svaret hänvisar utrikesministern till principer för erkännande och till universalitetsprincipen som Sverige följer. Sten Andersson får det att låta som om principerna vore glasklara, oantastliga och aldrig hade varit föremål för tolkningar. Men detta är en myt. Sten Andersson. Det finns flera undantag, vilket jag är säker på att utrikesministern, Pär Granstedt och Ingemar Eliasson känner till. Jag anser att regeringen och Sten Andersson väljer att tolka principerna på det sättet. Varför?

Miljöpartiet de gröna har i en motion och en rad debatter krävt ett erkännande och en förklaring till varför Sverige inte erkänner Litauen som en självständig stat. Vår motion har behandlats och avstyrkts i utrikesutskottet, men ännu inte debatterats i kammaren.

Jag skall be att få upprepa några av de argument som vi har framfört – de är värda att upprepas – för att Litauen skall bli erkänd som en självständig stat. Vid ett samtal som miljöpartiets företrädare hade den 23 april med Litauens regeringschef Prunskiene, sade hon att den sovjetiska blockaden underförstått faktiskt är ett sovjetiskt erkännande av Litauen. Man agerar mot Litauen som om det vore en främmande stat. Samtidigt betonade hon att ett första steg på vägen mot ett svenskt erkännande kan vara att Sverige återtar sitt erkännande av den sovjetiska ockupationen. Det skulle utan tvivel tolkas som ett de facto-erkännande av Litauen.

Svensk säkerhetspolitisk hänsyn har anförts mot ett erkännande av Litauen. Men ett av många inslag i en fast och trovärdig säkerhetspolitik. Sten Andersson, är väl en fast diplomati och politisk inställning mot alla supermaktsfasoner till förmån för små folks rättigheter?

Ett erkännande av Litauen betyder inte ett erkännande av någon exilregering eller underjordisk befrielseörelse, inte heller av någon nybildad stat, utan det är ett erkännande av en stat som har varit ockuperad utan stöd av folkrätten i 50 år. Därefter har landet på grundval av demokratiskt genomförda val självt återtagit sin suveränitet.

Ett erkännande av Litauen strider inte mot traditionella svenska erkännandep principer. Litauen har en regering, ett folk och ett territorium. Rege- ringen är demokratiskt vald, folkviljan är massivt demonstrerad, och rege- ringen har uppenbarligen med några få undantag civil och administrativ kontroll över sitt territorium. Inte minst viktigt är att polisen lyder under den litauiska regeringen.

Vid en föredragning för utrikesutskottet den 17 mars av utrikesdeparte- mentets folkrättsexpertis, framkom det att Sverige åtskilliga gånger har låtit politiska skäl påverka erkännandefrågor. Man har fördröjt erkännande av stater man ogillar. Vi tycker då att man kan påskynda erkännandet av en stat som man säger sig gilla.

Erkännandet strider inte heller mot internationella avtal. Det framkom vid detta utrikesutskottsmöte att Helsingforsavtalet inte utgör något oöver- stigitligt hinder för svenskt erkännande. Där talas om fredliga metoder vid gränsdragningar och respekten för folks självbestämmande. Sovjetunionens territoriella integritet är således inte det enda som Sverige som underteck-

nare av Helsingforsavtalet måste ta hänsyn till. Litauens självbestämmande och fredliga befrielsemetod är någonting minst lika viktigt. Det finns alltså utrymme för ett politiskt val, Sten Andersson. Frågan är att erkänna eller att tåga still.

Herr talman! Sten Andersson säger i sitt svar att ingen stat uttryckligen har erkänt Litauen, men de flesta västländer har aldrig erkänt Sovjetunionens införlivande av de baltiska staterna. De har alltså aldrig upphört att existera som självständiga stater för dem. Flera länder upprätthåller förbindelser med företrädare för de tidigare självständiga baltiska staternas regeringar.

Sveriges roll är mycket speciell – tyvärr. 1940 erkände den svenska regeringen den sovjetiska ockupationen av de baltiska republikerna – i motsats till de flesta andra demokratier.

Jag vill ställa följande frågor till Sten Andersson: Är utrikesministern beredd att förklara att Sverige anser att erkännandet av den sovjetiska ockupationen inte längre har giltighet?

Jag anser att Per Gahrtons andra fråga är obesvarad och därför upprepar jag den: Är Sovjets erkännande av Litauen en förutsättning för ett svenskt erkännande?

Vilka överenskommelser har det gjorts med övriga partier i utrikesnämnden i samband med att man blev enig om att inte erkänna Litauen?

Är det så, Sten Andersson, att man i utrikesnämnden har lämnat information om sovjetiska påtryckningar på Sverige?

Anf. 7 MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Medan denna debatt försiggår här i kammaren pågår i vårt land måndagsmöten till stöd för Estlands, Lettlands och Litauens självständighet. Detta bär vittnesbörd om det djupa engagemang och det stöd för baltternas sak som finns hos det svenska folket. Dessutom vittnar detta om att det finns många olika sätt på vilka vi svenskar kan ge uttryck för vår solidaritet med frihetssträvandena i Baltikum. Det förpliktar oss också här i Sveriges riksdag att finna former för att konkret ge uttryck för detta stöd.

Ett sådant konkret uttryck är riksdagens inbjudan till de folkvalda parlamenten i Estland, Lettland och Litauen att sända besöksdelegationer hit. Det är dessa parlament – vilket redan har betonats här av Ingemar Eliasson och Pär Granstedt – som är de legitima företrädarna för sina folk.

Ett annat sådan konkret uttryck för det svenska stödet är officiella svenska besök i de baltiska huvudstäderna, liksom naturligtvis en mångfald enskilda besök.

Ett tredje konkret uttryck till stöd för Litauen vore upprättandet av en svensk närvaro i Vilnius. I såväl Tallinn som Riga finns i dag en svensk konsular närvaro, vilket är utomordentligt glädjande och värdefullt. Hade en sådan närvaro funnits i Vilnius, hade den kunnat vara av stort värde under dessa dagar av rysk bojkott. Jag förutsätter att förberedelser vidtas i dag för att så snart som möjligheter gives upprätta en svensk närvaro i Vilnius. Jag föreställer mig att en sådan närvaro lämpligen skulle kunna få formen av ett informationskontor.

Jag vill ta tillfället i akt att till utrikesministern rikta frågan om det nu inom UD pågår förberedelser för att också upprätta en svensk närvaro i Vilnius.

Jag vill även fråga utrikesministern om det har inkommit något svar på statsministerns brev till premiärminister Ryzjkov.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag gärna deklarerera att när det gäller erkännandefrågan delar jag utrikesministerns uppfattning. Samtidigt kan det vara värt att notera den besöksdiplomati på hög nivå som Litauens regering nu utvecklar, liksom det brev som Kohl och Mitterrand har skrivit till president Landsbergis.

Anf. 8 BENGTT HURTIG (vpk):

Herr talman! Jag noterar att flera talare hänvisar till de möten i utrikesnämnden där den här frågan har behandlats. Jag konstaterar än en gång att vårt parti och miljöpartiet inte har beretts möjlighet att delta i denna nämnd.

Det nya sättet att lösa problem i världen enligt den sovjetiska perestrojka-politiken skulle vara att använda politisk dialog. Politiska problem skall lösas med politiska och ej militära metoder, heter det. Nu balanserar den sovjetiska statsledningen farligt nära de militära metoderna. I viss utsträckning används militär personal i påtryckningar gentemot Litauen. Samtidigt försvåras eller förhindras den dialog som företrädare för de baltiska folken vill föra med svenska parlamentariker genom att dessa i flera fall förvägrats inresevisa. Detta drabbade bl.a. vpk:s partiordförande Lars Werner veckan före påsk.

Vi beklagar också att kulturutbytet mellan Sverige och de baltiska staterna drabbas av denna politik.

Jag håller med utrikesministern om att dessa visumvägranen måste anses strida mot andan i ESK-processen och att den inte främjar den internationella politiska dialogen. Vi är irriterade och besvikna över denna hantering av viseringar, och vi tvingas konstatera att det orsakat störningar i samarbetet mellan Sverige och Sovjetunionen.

Vi ansluter oss också till huvudlinjen i den svenska politiken i erkännandefrågor, de s.k. universalitets- och effektivitetsprinciperna. Men det kan ju – som tidigare har nämnts – finnas lägen då vi i undantagsfall av politiska skäl gör erkännanden som går utanför dessa principer. Frågan är om vi kan hamna i ett sådant läge när det gäller Baltikum. Jag vill inte för all framtid helt utesluta detta, men vi anser att några sådana positioner inte är möjliga att inta i dag. Inget annat land har heller erkänt dessa stater.

Den annektering av de baltiska staterna som skedde till följd av Molotov-Ribbentrop-pakten är ett faktum, och de flesta av världens länder har hittills betraktat de baltiska staterna som en del av Sovjetunionen.

Vi kan i dag fundera över om den svenska samlingsregeringen handlade moraliskt riktigt när den i praktiken godkände de nya regimerna i Baltikum. Detta erkännande torde främst vara ett erkännande av de maktpolitiska realiteter som då rådde i Europa. Man kan fråga sig om mycket av det som gjordes och tilläts under denna mörka tid var speciellt moraliskt. Själv kanske jag inte ens hade stått här om inte både min far och farfar lönarbetat åt de tyska bolag i Bergslagen som levererade järnmalm till den tyska krigsindustrin. Transittrafiken med tysk krigsmateriel och trupp är andra exempel på den moral som då rådde.

Länderna runt Östersjön måste uppnå fördjupad avspänning, nedrust-

ning. kärnvapenfrihet och gemensamt ta kamp mot miljöförstöring. Då fordras att förtroendet mellan grannfolken runt Östersjön ökar och inte minskar. Ett stort ansvar för utvecklingen åvilar den sovjetiska statsledningen. Den måste respektera de baltiska folkens vilja. Det parlament som utsetts genom allmänna val i Litauen och den regering detta parlament utsett är legitima företrädare för Litauens folk, och detsamma gäller för Estland och Lettland. Det är hög tid att verkliga steg tas för meningsfulla förhandlingar om den självständighet de baltiska folken önskar.

Sammanfattningsvis vill vi i vpk i huvudsak uttala tillfredsställelse över den position som regeringen har intagit när det gäller erkännandefrågorna beträffande Baltikum.

Anf. 9 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Det har ställts många frågor och jag skall försöka besvara nästan alla – det var någon fråga som jag tyckte var oförskämt ställd av Per Gahrton, som inte är närvarande. Det är bättre att jag väntar med att besvara den frågan tills jag träffar Per Gahrton. Det ser jag fram emot.

Den samsyn som har kommit till uttryck i utrikesnämnden varje gång vår inställning till Baltikum och frigörelseprocessen där har behandlats, har också kommit till uttryck i denna debatt.

Jag vill gärna, Ingemar Eliasson, säga att det alltid är ett givande och tagande och ett utbyte av åsikter. Vi har naturligtvis påverkat varandra, utan att den ena parten kan ta åt sig större ära än den andra. Jag vill säga detta för att det inte skall bli en alltför ensidig framställning.

Jag skall nu ta upp de olika frågorna. Pär Granstedt tyckte att man tydligt – han sade inte tydligare – bör markera Litauens rätt till självbestämmande och överge den formulering som han tyckte var litet föråldrad: att om de vill ha självständighet har de också rätt att kräva det. Det är inget tvivel om att folken i de tre baltiska länderna kräver självständighet, även om de har valt litet olika vägar.

De uttalanden som regeringen har gjort, och som de partier som finns med i utrikesnämnden har instämt i, har gått ganska långt. Jag vill påstå att de har varit kraftfullare än de uttalanden som har gjorts av andra länder. Det gäller alla EG-länder, USA och andra länder.

Det fanns en anledning till att vi inte kunde komma fram till ett uttalande på nordisk basis. Från några länders sida var man inte beredd att gå lika långt som Sverige. Jag tycker själv att ett uttalande som i kraftfullhet ligger under det som vi tillsammans har tagit närmast skulle motverka sitt syfte. Vi behöver således inte skämmas för det vi har sagt, och vi tänker fortsätta att agera lika kraftfullt.

När det gäller möjligheterna att enligt folkrätten hjälpa till i ett akut försörjningsläge i Litauen, är reglerna litet diffusa. Folkrätten ger en sådan möjlighet om det är fråga om svält eller ett akut försörjningsläge, där man inte klarar den egna befolkningens försörjning. Det stora problemet är dock ett annat, vilket alla inser, inte minst företrädare för Litauen. Både statsministern och utrikesministern från Litauen som var här betonade att tillförselvägarna är avstängda. Kohl och andra har tydligt sagt ifrån att det inte går

att klara detta utan medgivande från Sovjetunionen. Blockerar Sovjet tillförselvägarna har vi ingen möjlighet att nå in utan att bryta mot folkrätten.

Ingemar Eliasson sade en sak som jag tror är oerhört betydelsefull. Vi får inte vänja oss vid det här, utan vi måste fortsätta att uppmärksamt följa frågan och göra världsopinionen uppmärksam på vad som håller på att hända. Det är viktigt, men ännu viktigare – det har flera talare betonat – är naturligtvis att så gott vi kan försöka hjälpa till att förmedla kontakter som kan leda till dialog och förhandling. Sverige gör där ganska stora ansträngningar. Jag går nu inte in på detaljer.

Jag tror att Litauen har goda möjligheter att få sin självständighet. Jag törs inte uttala mig om takten, men det är precis som Ingemar Eliasson sade inte en fråga om *om*, utan om *när*. Då krävs det förhandlingar. Om läget skulle bli ett helt annat än det vi i dag har anledning att tro att det skall bli, är beredskapen god.

Jag hinner nu också med svar på ett par frågor som Margaretha af Ugglas har ställt. Vi har svensk närvaro i Tallinn och Riga. Vi kommer naturligtvis att försöka få svensk närvaro också i Vilnius. Vi har planerat för informationskontor. När vi kan öppna sådana är naturligtvis beroende av Sovjets inställning. Beredskapen är dock även på den punkten god.

Statsministern har inte fått något svar på sitt brev till Ryzjkov. Jag vill gärna instämma i Bengt Hurtigs plädering för dialog och förhandling. Jag tror att det är det som behövs för att lösa problemet.

Anf. 10 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Låt mig säga att jag tycker att regeringens uttalanden har utvecklats i rätt riktning. De har blivit tydligare och tydligare. Det tycker jag är positivt. Det gjordes i början, upplevde jag, en del uttalanden som skulle kunna tolkas nästan som ett stöd för Moskvas linje och som av en del uppfattades som en kritik av Vilnius agerande. Det är knappast vår uppgift att framföra sådan kritik.

Om vi nu kan komma därhän att vi fr.o.m. i dag övergår från att bara säga att vi ger stöd till Litauens och övriga baltiska staters rätt till nationellt självbestämmande, om de så önskar i form av en självständig stat, till att göra ett mycket rakt svenskt konstaterande att vi stöder de baltiska folkens krav på att få bli självständiga stater, tror jag att det skulle bli ytterligare ett steg i rätt riktning.

Jag tror också att det skulle vara värdefullt om utrikesministern här i dag skulle bekräfta det som flera av oss har tagit upp under debatten, nämligen det faktum att vi naturligtvis ser de baltiska parlamenten och de baltiska regeringarna som de legitima företrädarna för de baltiska folken. Jag tror att det är viktigt att göra den markeringen och att uttala det. Det är självklart att den tidpunkt vid vilken vi kan erkänna de baltiska staterna som självständiga stater måste vara beroende av när de faktiskt blir självständiga stater.

Herr talman! Jag tycker att Inger Schörling nog vecklade in sig i väl mycket folkrättsligt hårklyveri när hon resonerade i denna fråga. Knäckfrågan är trots allt huruvida dessa stater är självständiga eller inte. Om miljöpartiet tror att dessa stater är självständiga, skiljer sig miljöpartiets uppfattning från de baltiska regeringarnas, som själva inte har den illusionen. Att

vi skulle gå och påstå att dessa stater är självständiga när de själva tvingas konstatera att de inte har uppnått sin självständighet, är bara illusionsmakeri. Det finns ingen anledning för oss att ägna oss åt sådant.

Fortfarande tycker jag att resonemanget när det gäller våra möjligheter att stödja i det här fallet Litauen – det kan tyvärr snart också bli aktuellt med Lettland – är oklart. Finns det enligt utrikesministern folkrättsliga hinder för oss att leverera varor till de baltiska staterna om de baltiska regeringarna så önskar? Det kan finnas praktiska hinder i form av blockader och annat. Det är en sak. Finns det enligt utrikesministern folkrättsliga hinder för oss att leverera medicin, energiråvaror m.m. om vi får sådana önskemål från de baltiska regeringarna?

Anf. 11 MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Utrikesministern ger i dag, tycker jag, uttryck för en ganska förtröstansfull syn på utvecklingen i Baltikum när det gäller möjligheterna att uppnå Estlands, Lettlands och Litauens självständighet. I så fall menar jag att möjligheterna för Sverige att upprätta en närvaro i Vilnius också borde ligga ganska nära i tiden. Jag är därför glad över det besked som utrikesministern gav här i kammaren om att förberedelser pågår och om att man just planerar för att upprätta ett informationskontor.

Jag tror nämligen att möjligheterna att ge personligt och intellektuellt stöd till människorna i Baltikum är mycket viktiga. Premiärminister Prunskiene pekade på just detta vid en presskonferens i Washington. Hon talade bl.a. om att hon hoppades på svensk hjälp för att upprätta marknadsekonomiska institutioner i Litauen. Samma typ av önskemål har också framförts från Estland. Eftersom denna typ av önskemål ligger väl i linje med perestrojkan, tycker jag att detta skulle vara en viktig och passande uppgift för Sverige.

Anf. 12 INGEMAR ELIASSON (fp):

Herr talman! Får jag först förtydliga mig och säga att jag inte har åberopat någonting som kan ha sagts i utrikesnämnden, däremot vad som har sagts efter utrikesnämndens sammanträde. Efter sammanträdet med utrikesnämnden den 20 april uttalade statsministern, med instämmande av de övriga politiska partierna, att vi såg på de demokratiskt valda parlamenten i de baltiska staterna som dessa folks legitima företrädare och att Sverige också kraftfullt protesterade mot Sovjets agerande visavi Litauen.

Detta sades alltså efter utrikesnämndens sammanträde. Detta uttalande kan också de partier ta del av som inte har säte och stämma i själva nämnden.

För tydlighetens skull vill jag säga att vi naturligtvis så här långt i efterhand kan ha moraliska synpunkter på och diskutera samlingsregeringens agerande. Men vi kan ju också säga att de partier som deltog i denna regering åtminstone inte har vänsrats med Stalin och Bresjnev och hans förtryckargång under alla år därefter, så som det svenska kommunistiska partiet har gjort.

Jag vill kommentera en fråga som berördes i interpellationssvaret och som jag frågade om, nämligen frågan om kulturutbytet och besöksutbytet. Jag noterar med tillfredsställelse att utrikesministern här säger att det är ett brott mot Helsingforsdeklarationens anda att inte tillåta detta besöksutbyte. Sov-

jetledningen har naturligtvis inte varit omedveten om att det förhåller sig på det viset, inte heller att det saknas egentliga skyddsskäl för att inte medge besökare att resa in i Litauen – så prekärt torde läget inte vara.

Den rätta anledningen är förstas att Sovjetledningen vill isolera Litauen och samtidigt göra en utrikespolitisk markering.

Därmed är det klart att det är Sovjetledningen som på detta sätt försämrar relationerna mellan Sverige och Sovjet. Det är inte Sverige som gör det när vi hävdar respekten för varje folks rätt till självbestämmande och självständighet. Därför måste förnyade påtryckningar göras, menar jag, genom nya krav på visum på hög nivå för besök i Litauen för rapportering på ort och ställe till den svenska allmänheten och till omvärlden hurudant läget är. Det blir också i själva ansökan om nytt visum en markering av att vi inte accepterar det sätt på vilket Sovjet agerar visavi Litauen och omvärlden.

Anf. 13 INGER SCHÖRLING (mp):

Herr talman! Utrikesminister Sten Andersson tycker tydligen att Per Gahrton har ställt så oförskämda frågor att de inte ens är värda ett svar. Inte heller de följdfrågor jag ställde är värda en kommentar, vilket jag tycker är oförskämt.

Både Sten Andersson och företrädare för andra partier säger att det finns goda möjligheter för litauerne att få igenom sin självständighetsförklaring. Det handlar fortfarande inte om *hurvida* utan om *när* – detta är alla rörande överens om.

I mitt anförande sade jag att det inte finns några heliga och glasklara principer som regeringen hänvisar till när den säger att vi inte kan erkänna Litauen som en självständig stat. Jag skulle också vilja påminna om att Stig Alemyr i utrikesutskottet har sagt "det finns inga glasklara principer som gäller i alla tider".

Jag tycker att Sten Andersson gömmer sig bakom principer som det finns möjligheter att göra tolkningar av. Min fråga är: Varför? Har det förekommit påtryckningar eller uppgifter i utrikesnämnden, där ju inte miljöpartiet och vpk deltar, som gör att socialdemokraterna, regeringen och de andra partierna fortfarande vidhåller denna inställning?

Till Pär Granstedt och Bengt Hurtig skulle jag vilja säga om Molotov-Ribbentrop-pakten att den sovjetiska folkkongressen har funnit att denna pakt är olaglig och ogiltig. Av detta har Litauen dragit slutsatsen att inkorporerandet i Sovjetunionen av de tre republikerna var olagligt och ogiltigt. Efter som den sovjetiska ockupationen därmed inte avbrutit republiken Litauens existens utan denna har fortsatt obruten även under den sovjetiska ockupationen, så är Litauen fortfarande en självständig stat.

En fråga som jag inte fick tillfälle att ställa i mitt tidigare anförande men som jag vill ställa nu är om Sten Andersson anser att det räcker med att statsministern i ett uttalande beklagar att Sovjetunionen vägrat inresevisering för svenska medborgare till de baltiska republikerna och därmed uppenbarligen – det är vi överens om – brutit mot Helsingforsavtalet.

Anf. 14 BENGT HURTIG (vpk):

Herr talman! Det faktum att Sovjetunionen har förklarat Molotov-Ribbentrop-pakten ogiltig är väl ett skäl till att vi kan hoppas att förhandlingsvägen så småningom skall bli framgångsrik för de baltiska folken.

Ingemar Eliasson gör antydningar om att vi i vpk behöver rannsaka vårt historiska och politiska samvete. Detta är något som pågår och har pågått lång tid offentligt. Jag menar att detta gäller samtliga de partier som existerat länge i Sverige: det finns anledning att tänka över den politiska historien. Jag diskuterar gärna denna fråga och andra frågor i andra sammanhang med borgerliga företrädare.

Så till en annan fråga som utrikesministern berörde. Det gäller utökningen av vår diplomatiska närvaro i de baltiska staterna. En stor del av det samarbete som vi förhoppningsvis kan se fram emot med dessa stater kommer att röra miljökampen. Det är viktigt att vår närvaro har miljöteknisk kompetens. Jag skulle gärna vilja veta om det finns några sådana tankar på gång, nämligen att vår representation i de baltiska staterna skall ha tillgång till miljöteknisk kompetens.

Anf. 15 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Jag vill gärna börja med att försöka svara på den sista frågan.

Då jag var i först Estland och Lettland och sedan Sovjetunionen och träffade de högsta företrädarna för alla republikerna och för Sovjetledningen berörde jag miljöfrågorna och framhöll hur viktigt det var att alla länder och folk runt Östersjön skulle förenas i en kraftansträngning för att rädda en gemensam resurs, nämligen Östersjön, som håller på att dö. Det finns ett starkt intresse för denna fråga, och vid detta tillfälle utgick man från sovjetiskt håll ifrån att också de tre baltiska republikerna på något sätt skulle kunna vara representerade vid den Östersjökonferens som är planerad att hållas den 2-3 september i år.

Vid mina samtal i de baltiska republikerna – på återresan kom jag också till Litauen – så diskuterade vi också miljöaspekterna. Det är klart att de har ett starkt intresse, liksom vi, av att både tillskjuta resurser, inte bara pengar utan också miljöteknisk expertis. Jag hoppas att det skall bli resultatet av Östersjökonferensen.

Jag vill besvara ytterligare en fråga. Jag tycker att Inger Schörling är så surrig i sin framställning och bortser från en del politiska och andra realiteter, och att det därför inte är någon större idé med att föra en debatt med henne.

Pär Granstedt försökte först inhösta en seger, och det unnar jag honom gärna. Det gällde att vi från och med i dag inte skulle bara tala om det litauiska folkets rätt till självbestämmande och självständighet om det så önskar, utan vi skulle tala om dess rätt till självständighet. Detta är ingenting nytt, Pär Granstedt. Det gjordes åtminstone i statsministerns senaste uttalande, men jag tycker att vi i fortsättningen bör hålla oss till denna formulering. Jag använde den gamla mer folkrättsligt tillsnickrade formuleringen.

När det gäller folkrättsliga hinder att ge Litauen stöd om landet hamnar i en försörjningskris föreligger det nu naturligtvis alldeles påtagliga praktiska hinder. Även om vi i Sverige skulle vilja kan vi inte ge detta stöd, eftersom

tillförselvägarna behärskas av Sovjetunionen. Och Sovjetunionen kommer naturligtvis inte att låta oss bryta dem. Däremot kan man enligt folkrätten hamna i ett läge där ett folk är så illa utsatt att det ger andra länder rätt att bryta en blockad och skaffa sig tillförselvägar. Det är en betydligt känsligare situation, och den har dess bättre ännu inte uppstått. Men om jag svarar på frågor om dagens problem är det alltså praktiska hinder som föreligger.

Anf. 16 INGER SCHÖRLING (mp):

Herr talman! Jag tycker att det är direkt oförskämt av utrikesministern att påstå att jag skulle vara surrig i mitt anförande. I själva verket vill utrikesministern gömma sig bakom ett sådant påstående när han inte vill svara på mina frågor. Men jag hoppas att det utkast till betänkande som utrikesutskottet har förberett med anledning av vår motion skall ge utrikesministern klarhet. Där kommer det som jag har sagt att framgå, att Sverige åtskilliga gånger har låtit politiska skäl påverka frågor om erkännande av länder och att Sverige har fördröjt erkännandet av stater som man ogillar och att Sverige även kan påskynda erkännande av stater som man säger sig gilla. Vid utskottssammanträdet sades det även att erkännandet inte strider mot internationella avtal och att Helsingforsavtalet inte utgör ett oöverstigitligt hinder för ett svenskt erkännande. Dessa påståenden säger Sten Andersson är surriga. Om han tycker det anser jag att han skall tala med sina egna tjänstemän om detta.

Alla har här talat så vackert om att det är förhandlingsvägen som Litauen skall få sin självständighet. Det sägs också att vi i Sverige skall stödja Litauen, vädja till Sovjetunionen, m.m. Men i själva verket har Litauen gång på gång vädjat om att Sverige skall erkänna Litauen som en självständig stat. Det är det bästa stöd som Litauen någonsin kan få. Jag vill även påminna om att när Emmanuel Zingeris och Ramounas Bogdanas, ordförande resp. ledamot i det litauiska parlamentets utrikesutskott, besökte riksdagen hade de med sig en resolution i vilken 75 ledamöter i Moskva-sovjeten kräver att Kremlregeringen skall erkänna Litauens självständighet. Är det inte ens så många i det svenska parlamentet som är beredda att göra det?

På åtskilliga sovjetiska torg, även på Röda torget, krävs ett erkännande av Litauens självständighet. Det är utmärkt med måndagsmöten, men hur länge skall miljöpartiet behöva vara ensamt om att på svenska torg kräva att Litauen blir självständigt?

Anf. 17 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag tycker inte att jag fick någon vidare klarhet i om det föreligger folkrättsliga hinder för Sverige att leverera varor till de baltiska republikerna om de baltiska regeringarna önskar det. Det som utrikesministern svarade på var ett antagande om att det skulle kunna föreligga praktiska hinder, nämligen en sovjetisk blockad av tillförselvägarna. Nu vill jag påstå att det mest är ett antagande. Har vi i Sverige fått besked från Sovjetunionen om att Sovjetunionen, om vi försöker leverera varor till Litauen, t.ex. via litauiska eller andra baltiska hamnar, med våld kommer att hindra dessa varor att komma fram? Det är i så fall något som inte har nått mig. Jag vet att sådana antaganden har gjorts, men det vore mycket intressant att få veta om

det till utrikesdepartementet har bekräftats att Sovjetunionen avser att med våld förhindra leveranser från omvärlden till Litauen. Det är i så fall en ytterligare upptrappning jämfört med de nedskärningar av leveranserna från Sovjetunionen som har skett tidigare.

Jag kan inte låta bli att göra en reflexion angående Inger Schörlings klarhet eller icke klarhet. Problemet är kanske att Inger Schörling går förbi det som trots allt måste vara huvudfrågan, nämligen huruvida de baltiska republikerna är självständiga eller inte. Visst var Molotov-Ribbentrop-pakten olaglig och i alla avseenden förkastlig. Om detta finns det inte några delade meningar. Men det faktum att ett brott är ett brott gör det inte ogjort. Om en stark bov stänger in mig i ett rum och låser är det en rättstridig handling. Men om Inger Schörling sedan säger att jag, eftersom denna handling är rättstridig, inte är inlåst utan befinner mig utanför detta rum, så är detta inte någon större tröst.

Vad Inger Schörling begär är att vi skall göra ett påstående som är felaktigt. Inger Schörling begär att Sverige skall säga att Litauen och de övriga baltiska staterna är självständiga. Om så vore fallet, skulle allt vara gott och väl. Men problemet är att så inte är fallet. Det behövs alltså inte några stora folkrättsliga klurerier för att man skall kunna komma underfund med att det i allmänhet är bäst att säga som det är. Och verkligheten just nu är sådan att dessa länder tyvärr inte har blivit självständiga än. Vi hoppas att de blir det så snart som möjligt. Och när de väl har blivit det, då skall vi också högtidligt deklarera som vår uppfattning att det är självständiga stater.

Anf. 18 INGEMAR ELIASSON (fp):

Herr talman! Utrikesministern har ytterligare en chans att även här i kammaren och till protokollet säga att den svenska regeringens mening är att de baltiska parlamenten, valda i demokratisk ordning, är de baltiska folkens legitima företrädare. Det har sagts utanför denna kammare av regeringsföreträdare, men det bör sägas även här.

Beträffande hur vi i Sverige skall kunna bistå det litauiska folket, och efter måttet av vår förmåga också Estland och Lettland, har det under en längre tid pågått diskussioner om samarbete och hjälpprogram. Många textsidor har skrivits om detta, och många uttalanden har gjorts. Men har en enda krona ännu betalats ut för att materialisera denna hjälp? Det har gjorts åtskilliga fina insatser av enskilda organisationer, inte minst av lantbrukooperationen, och många enskilda människor har varit där och börjat skapa olika hjälpprogram. Men har den svenska regeringen ännu på någon enda punkt gått från ord till handling? Det vore i så fall bra att få detta bekräftat.

Jag vill ställa en fråga angående krediter. Litauen kan ju ganska snart komma att hamna i ett läge där landet måste åtminstone försöka köpa olja utifrån. Om Litauen sedan lyckas få fram den till sitt territorium är en annan sak. För sådana köp kan landet behöva krediter. Sverige har ingen olja att sälja, men Sverige skulle kunna ställa krediter till förfogande. Finns det på denna punkt en beredskap från den svenska regeringens sida att manifesteras sin sympati i en sådan materiell hjälp? Jag anser att det finns en koppling från detta mer reguljära hjälpprogram eller samarbetsprogram till den beredskap som vi skall ha i ett mer utsatt och prekärt läge för Litauen. Jag tar annars

utrikesministerns uttalande för gott att beredskapen är god. Gäller det även de mer reguljära samarbetsprogrammen som det har talats så mycket om? Låt oss se till att det inte bara blir manifestationer, ord och högtidliga proklamationer utan att man i Litauen också märker att vi på denna sida om Östersjön vill komma Litauen till hjälp i vardagen.

Anf. 19 MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Måndagsmötena ger tillfälle inte bara för oss i Sverige att uttrycka stöd för balternas sak. De har också utvecklats till plattformar för en dialog med baltiska företrädare. För fjorton dagar sedan var premiärministern i Litauen Prunskiene här och framträdde vid måndagsmötet. I dag gästar ordföranden i utrikesutskottet i Estlands kongress Sverige och har framträtt på Norrmalmstorg. Dessa besök som vi nu får från Estland, Lettland och Litauen måste följas upp av officiella svenska besök i de baltiska huvudstäderna. Kanske kan utrikesministern i sin sista replik ge oss ett besked på denna punkt.

Anf. 20 Utrikesminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Pär Granstedt tyckte att han hade fått ett oklart svar, eller i varje fall hade han inte förstått det. Han undrade om det föreligger några folkrättsliga hinder för hjälpåtgärder beträffande Litauen. Det föreligger inga sådana folkrättsliga hinder. Då frågar Pär Granstedt: Har vi från Sovjetunionen fått besked om att tillförselvägarna för sådan hjälp är stängda? Nej, vi har inte fått några sådana besked. Det räcker att man tänker själv. Om man inte riktigt litat på sin egen tankeförmåga, kan man gå till dem som man tror har större sådan förmåga.

Kohl, Thatcher och Bush har alla resonerat från samma utgångspunkt: Är det så att Sovjetunionen har bestämt sig för en blockad, har Sovjetunionen alla möjligheter att hindra att andra bryter mot denna blockad. Därför har man dragit slutsatsen, att om vi skall kunna ge sådan hjälp, kan det bara ske med Sovjetunionens medgivande.

Ingemar Eliasson påminde om det uttalande som statsministern gjorde efter utrikesnämndens sammanträde den 20 april och där det sades att vi betraktar de i demokratisk ordning valda parlamenten i de baltiska republikerna som legitima företrädare för republikerna. Jag kommer ihåg att det stod så i uttalandet, jag var ju en av författarna till uttalandet. Jag har lätt att komma ihåg det. Det är självklart att vi gör det. Parlamentet här har ju också inbjudit de baltiska parlamenten och har fått tackbrev från bl.a. Gorbunovs, den nya presidenten i Lettland, som i ett brev tackar Sveriges riksdag. Det är självklart att vi så långt det är möjligt skall utveckla kontakterna på detta område.

Det är också viktigt att det som Ingemar Eliasson kallar reguljära samarbetsprojekt kommer till stånd, att vi alltså går från ord till handling. Det är många projekt i Sverige som diskuteras. De flesta projekt har visat sig kräva längre förberedelsestid, bl.a. beroende på att man sitter fast i gamla mönster, trots att man försöker bryta en ny väg i de baltiska republikerna. Däremot när det gäller utbildning, seminarier och erfarenhetsutbyte har en hel del

kommit i gång, och jag hoppas att även annat samarbete så småningom skall få fart.

Låt mig till Inger Schörling säga, även om jag inte tror att det har någon effekt på hennes tänkande, att om vi skulle följa den väg som Inger Schörling företräder, då skulle vi ha mindre möjligheter att förmedla de kontakter som vi nu med viss framgång förmedlar mellan litauerna och Sovjetledningen. Er väg är längre för Litauen att gå än den som partierna i utrikesnämnden har valt.

Talmannen anmälde att Inger Schörling anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellation 1989/90:144 om GATT-förhandlingarna och patent inom biotekniken

Anf. 21 Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! Karin Starrin har frågat mig hur långt diskussionerna kommit inom EFTA och GATT i fråga om patent inom biotekniken. Hon har vidare frågat om det sker eller kommer att ske något från svensk sida i samband med GATT-förhandlingarna som binder oss vid ett ställningstagande i den aktuella patentfrågan.

EFTA-ländernas experter på bioteknikfrågor lämnade våren 1989 synpunkter på det förslag EG-kommissionen då lagt fram om rättsskydd för biotekniska uppfinningar. Det visade sig inte vara möjligt för experterna att inta en enig linje i alla de frågor som utkastet aktualiserar. Den handling EFTA-experterna överlämnade till EG redovisar därför de skilda uppfattningar experterna hade.

Vi vet att sedan synpunkterna överlämnades, i april förra året, har EG-kommissionen gjort vissa ändringar i direktivutkastet. Vad dessa ändringar går ut på känner vi däremot inte till närmare.

GATT-förhandlingarna om immaterialrättsliga frågor är mycket omfattande. Totalt deltar 97 länder. Förhandlingarna skall avslutas i december i år. På nuvarande stadium är det inte möjligt att uttala sig om slutresultatet.

Det är riktigt att USA agerar för att så få begränsningar som möjligt skall finnas i patenträtten för gentekniskt förändrade växter och djur. Ett amerikanskt förslag presenterades i oktober 1988 och bygger i allt väsentligt på amerikansk nationell lagstiftning.

På de nordiska ländernas vägnar lade Norge i juli 1989 fram en inläga i förhandlingsgruppen om immaterialrättsliga frågor. En huvudpunkt i förslaget är att varje land skall få bestämma i vilken omfattning man vill meddela patent för biotekniska uppfinningar.

I slutet av mars i år presenterade EG ett heltäckande avtalsförslag för det immaterialrättsliga området i GATT-förhandlingarna. Enligt EG-förslaget skall de länder som ansluter sig till avtalet kunna göra undantag från patentbarheten för växtsorter eller djurraser eller väsentligen biologiskt förfarande

för framställning av växter eller djur. Patent kan dock meddelas på mikrobiologiska förfaranden och alster av sådant förfarande". EG:s förslag överensstämmer således helt med gällande svensk patentlagstiftning i detta avseende.

Uppgiften i de förhandlingar som återstår innan GATT-rundan avslutas är att jämka samman de olika ståndpunkterna till en överenskommelse som är acceptabel för alla de deltagande staterna.

Herr talman! Patent inom bioteknikens område är en mycket komplicerad fråga. Gentekniken har utvecklats snabbt under 1980-talet och därigenom aktualiserat en rad svåra frågor.

Möjligheterna att identifiera, påverka och förändra arvsanslag hos olika arter reser mycket grundläggande etiska frågor om människans ansvar för naturens och sin egen framtid. Det är därför naturligt att genteknikens möjliga tillämpningar leder till en intensiv debatt om var gränserna skall dras för vad som är tillåtet och otillåtet. Den svenska lagstiftningen inom en rad områden som berör gentekniken är under översyn. Detta är emellertid inte en handelsfråga.

GATT-förhandlingarna syftar till att skapa ett multilateralt regelverk för att undvika handelskonflikter på grund av immaterialrättsligt intrång. Från svensk sida är vi mycket uppmärksamma på de etiska frågor som aktualiseras i samband med patent inom biotekniken.

Regeringen verkar för att GATT-förhandlingarna skall resultera i en överenskommelse som medger att Sverige, liksom andra länder, självt avgör vilka slag av biotekniska uppfinningar vi vill eller inte vill bevilja patent för. En sådan GATT-överenskommelse medför alltså inte några bindningar när det gäller Sveriges lagstiftning om patent på biotekniska uppfinningar.

Anf. 22 KARIN STARRIN (c):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet för svaret på min interpellation. Svaret belyser verkligen att frågan är mycket stor och viktig. Av svaret kan jag utläsa att statsrådet instämmer med mig om att GATT-förhandlingarna är mycket omfattande och att USA driver på. Dessutom är det ingen hemlighet att USA är berett att gå synnerligen långt när det gäller att undanta så många restriktioner som möjligt för att kunna bevilja patent för liv. Statsrådet säger samtidigt att det i nuläget inte går att uttala sig om slutresultatet.

Jag får en känsla av att handelsministern helt lugnt avvaktar. Hon säger att Sverige kommer att verka för att Sverige skall kunna få så stora möjligheter som möjligt att självt få avgöra vilka biotekniska uppfinningar som vi vill bevilja patent för. Jag tycker att det är ett uttryck för att vi agerar mycket passivt. Varför kan inte vi i Sverige i detta läge helt enkelt klart deklarerat var vi står, dvs. framföra att vi inte är beredda att bevilja patent för någon form av liv? I Norge har man ju klart uttalat detta. Enligt de USA-kontakter som jag har haft vet man i USA vilken uppfattning Norge har. Däremot vet man inte vad vi i Sverige anser. Det tolkar jag som negativt och passivt.

Det står i svaret att EFTA-ländernas experter i bioteknikfrågor har lämnat synpunkter på EG-kommissionens förslag. Vad Sverige där har sagt är dess värre hemligstämplat. I samband med en fråga som ställdes till justitieministern om varför svaret i det här sammanhanget har hemligstämplats sade jus-

titie ministern att "offentliggörandet kan skada förhållandet till främmande makt".

Men jag har också fått information om att riksdagens EFTA-kommitté har alla möjligheter att få ta del av det här innehållet. Men trots att man har gjort en framställan om att få ta del av innehållet, har man inte fått någon information. Jag vill fråga handelsministern: varför?

Jag kan inte precis hålla med om att man arbetar för att få i gång en så bred och parlamentarisk diskussion som möjligt, som just den här stora, breda, frågan med all rätt kräver. Jag anser att regeringen måste medverka till att vi får en mycket bredare debatt här.

Statsrådet säger vidare att svensk lagstiftning är okej – vi har en patentlag som klart säger hur vi vill behandla dessa frågor. Men jag vill påstå att tolkningen av svensk lagstiftning har ändrats i och med 1967 års patentlag. 1973 förklarade patentverket i ett svar till Internationella patentorganisationen, WIPO, att mikroorganismer betraktas som levande materia som inryms under begreppet växter och djur. Av det skälet avtog patentverket ansökan på 1970-talet. Senare har man gjort en mera välvillig tolkning av 1967 års lag. Man har klart ändrat tolkningen av lagen från 1970 och fram till början av 1990-talet.

Mina frågor blir: Är den här omtolkningen av patentlagen en konsekvens av den diskussion som ändå förs inom GATT-förhandlingarna och EG-kommissionen? Blir Sverige påverkat av att både EG och GATT är beredda att gå mycket längre med sina gränser för vad man kan bevilja patent för?

Jag upplever oro i det sammanhanget, och jag gör mig till tolk för många människor i vårt land när jag säger det. Det är viktigt att vi här drar en klar gräns: vi skall inte ge någon rätt att lägga beslag på liv. Jag måste faktiskt göra den tolkningen att det ändå finns en hel del frågetecken i svaren på ställda frågor. Men jag förutsätter att statsrådet ytterligare kan utveckla resonemanget, så att det hela blir litet tydligare.

Anf. 23 Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! Det är helt klart att det här är komplicerade frågor. Dessutom sker utvecklingen så snabbt att det är nödvändigt att hela tiden följa den.

Men jag vill säga till Karin Starrin att Sverige minsann inte tar det lugnt i GATT-förhandlingarna. Vi tillhör den grupp som är mycket pådrivande inom GATT. Vi deltar nämligen också, vid sidan av de stora sammankomsterna, i arbetet med att föra GATT-förhandlingarna i hamn. Men samtidigt skall man komma ihåg att GATT-förhandlingarna den här gången är mera omfattande än någonsin. Man har aldrig tidigare sysslat med tjänster. Man har aldrig tidigare haft jordbruket på sin agenda. Och det är också för att just reda ut spelreglerna i så knepiga frågor som immaterialrätt och liknande som de frågorna har förts upp på dagordningen. Jag tror att vi båda är överens om att det har sina fördelar om det går att just vinna respekt för varandras arbete internationellt också på detta område.

När det gäller Norden agerar Sverige, Norge och Finland tillsammans. Det positionspapper som har presenterats på detta område är alltså ett doku-

ment från alla tre länderna – det är således icke något specifikt norskt. Vi har alltså gemensamma ståndpunkter.

Sedan återkommer jag till detta med EFTA-frågan. Där lämnades information om de senaste ståndpunkterna i EFTA-rapporten till riksdagens EFTA-delegation förra veckan i enlighet med framställd begäran.

Lagutskottet har, såvitt jag har fått information om, fått en omfattande föredragning av bl.a. ordföranden i den arbetsgrupp inom det integrationsarbete som försiggår i kanslihuset. Där har man speciellt ägnat sig åt patentfrågorna. Därvid tog man också ingående upp EFTA- och EG-samtalen och de beröringspunkter som finns när det gäller patent.

Jag tror att det är oerhört viktigt att vi för en seriös diskussion på det här fältet, inte minst därför att det omfattar stora etiska frågor. Såvitt jag vet skall justitieministern tillsätta en genteknikberedning. Därmed skall tillfälle ges till en bred debatt.

Anf. 24 KARIN STARRIN (c):

Herr talman! Jag har i dag kontrollerat hur det förhåller sig. Jag fick då veta att EFTA-kommittén i riksdagen ännu inte har fått den information som man begärt. Men nu vet vi att den är väg. Det skall bli intressant att se vad som utformas där. Jag har under hand fått information via lagutskottet om vilka synpunkter man har lämnat på EG-kommissionens förslag.

Men samtidigt tycker jag att statsrådets svar till mig i dag är något diffust. Det sägs att EG-kommissionen har gjort vissa ändringar i direktivutkastet.

Jag håller med statsrådet om att det är mycket angeläget att vi får en så bred och seriös debatt som möjligt i just denna synnerligen svåra fråga. Med en gång gör jag reflexionen att vi, för att få en så bred debatt som möjligt, inte kan tillåta några uppbindingar i ett tidigt skede. Det är det jag vill gärda mig för när jag ställer frågorna om vilka uppgifter vi har lämnat till GATT kontra EG som kan uppfattas som att vi har bundit oss.

Jag ser direkt denna koppling. Eftersom vi nu tillhör EPO, European Patent Organization, måste vi acceptera vad man slutligt jämkar sig samman om, och det i sig innebär naturligtvis vissa bindningar. Därför efterlyser jag detta läge att Sverige vid alla officiella uttalanden som görs, uttalar en klar grundinställning att vi inte tillåter patent på något liv, varken människa, växter, djur, bakterier eller andra organismer. Jag tycker inte alls att detta har framkommit tillräckligt tydligt. Jag var i USA förra veckan, och där kände man inte till denna direkta ståndpunkt från Sveriges sida.

Jag vill avsluta med att säga att jag ändå ser det som statsrådet skriver som ett löfte om att man från svensk sida är mycket uppmärksam på dessa etiska frågor och att vi får en klar tolkning av vad patentlagen säger. Om gällande patentlag inte är tillräckligt tydlig skall den göras om.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på interpellation 1989/90:159 om lokaliseringen av postens filateliavdelning

Svar på interpellationer och frågor

Anf. 25 Civilminister BENGT K Å JOHANSSON:

Herr talman! Bengt Hurtig har med anledning av diskussioner om postens lokalisering av bl.a. sin filateliavdelning till Kiruna frågat arbetsmarknadsministern om vilka regler som gäller vid överenskommelser om statlig lokalisering av verksamheter, om statliga verk kan välja en annan lokaliseringsort om lokalbehoven inte kan tillgodoses och om vilka möjligheter det finns att få lokaliseringsbidrag till viss etablering.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på interpellationen.

I fallet med postens lokalisering av viss verksamhet till Kiruna finns ett regeringsbeslut i denna fråga från hösten 1988. Bakgrunden är följande.

Våren 1988 uppdrog regeringen åt bl.a. postverket att utreda förutsättningarna för att förlägga ytterligare verksamhet till Norrbotten.

Posten föreslog att ca 70 arbetstillfällen inom postens frimärksavdelning och verksamhet motsvarande ca 30 arbetstillfällen inom dataområdet förläggs till Kiruna kommun.

Regeringen uppdrog därefter åt posten att genomföra de föreslagna åtgärderna under perioden 1989–1991. Samtidigt förklarade regeringen att bidrag för etableringen skulle kunna lämnas till de delar av verksamheten som är stödberättigade enligt reglerna för regional- och arbetsmarknadspolitik. Dessa innebär att regionalpolitiskt stöd kan lämnas till affärsdrivande verk för de delar av verksamheten som är konkurrensutsatta och som arbetar på marknadsmässiga villkor.

Enligt uppgifter jag inhämtat förbereder posten omlokaliseringen i enlighet med regeringens uppdrag. Diskussioner har förts mellan postverket och Kiruna kommun om lokaler för verksamheten. Olika alternativ har prövats både vad gäller ombyggnad av befintliga lokaler och nybyggnation. Som ett led i detta arbete har posten ansökt om bidrag för etableringen enligt gällande regler för regional- och arbetsmarknadspolitiskt stöd.

Ansökan bereds för närvarande i regeringskansliet.

Svaren på Bengt Hurtigs frågor är sålunda att planerna på lokalisering ligger fast, att regeringen förutsätter att lokalfrågan kan lösas i Kiruna och att frågan om bidrag till etableringen inom kort kommer att prövas av regeringen.

Anf. 26 BENGT HURTIG (vpk):

Herr talman! Jag får tacka för svaret.

Svaret innehåller inte minst för kirunaborna och Kiruna kommun värdefulla besked om att lokaliseringen av filateliavdelningen till Kiruna ligger fast. Det har i de diskussioner som har förts om lokalerna för denna filateliavdelning uppstått en viss turbulens, där det har gått rykten om att posten skulle välja en annan lokaliseringsort, om man inte fick sina lokalbehov tillgodosedda. Jag tycker alltså att dessa besked är bra och klargörande.

Kiruna kommun är en kommun som har bra förutsättningar för utveckling, men det är ändå en kommun som har stora problem. Den öppna arbets-

lösheten ligger konstant omkring 7–8 %, och den totala andelen människor utanför arbetsmarknaden går upp mot 15 %. Ungdomsarbetslösheten kan ligga omkring 20–30 %. I LKABs långtidsplan räknar man med att gruvans rationalisering skall fortsätta kraftfullt, och ungefär 1 000 människor skall försvinna från gruvverksamheten i Kiruna.

Det kommer alltså att behövas handfasta statliga insatser. Mot bakgrund av den bilden räcker naturligtvis inte filateliavdelningens lokalisering för att lösa problemen, utan vi kommer säkert i framtiden att få diskutera utbyggnad av de regionalpolitiska insatserna även i denna del av landet.

Det är också bra att möjligheterna att få lokaliseringsbidrag kartläggs, även om jag kanske hade hoppats på litet mer precisa besked härvidlag. Det står i svaret att det skulle vara möjligt, om avdelningen bedriver sin verksamhet på marknadsmässiga villkor och att den är konkurrensutsatt. Jag skulle vilja fråga: Är det möjligt att i dag precisera verksamheten på det sättet att den bedrivs på marknadsmässiga villkor och att man enligt de gällande reglerna har möjlighet att få regionalpolitiskt stöd?

I den senaste regionalpolitiska propositionen förordas en delvis ändrad inriktning av regionalpolitiken, där kultursektorn och forskningssektorn som en del av infrastrukturen skall kunna få regionalpolitiskt stöd. Den andra frågan jag skulle vilja ställa är då: Går det att i dag göra någon bedömning av om man skulle kunna få regionalpolitiskt stöd utifrån de nya grunderna, om man skulle misslyckas med de gamla grunderna?

Anf. 27 Civilminister BENGT K Å JOHANSSON:

Herr talman! Jag har inte några besked att lämna på de två frågor som Bengt Hurtig ställer. En ansökan har lämnats in, och den får nu prövas på de grunder som gäller. Jag kan inte svara på hur regeringen kommer att bedöma den, utan det får regeringen återkomma till.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på interpellation 1989/90:155 om alternativen beträffande fast förbindelse över Öresund

Anf. 28 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON:

Herr talman! Ulla Tillander har frågat mig om jag är beredd att bedöma Öresundsalternativen utifrån en mer övergripande helhetssyn där frågan om miljön får en större tyngd än hittills.

Jag har tidigare i kammaren understrukit att miljöhänsynen måste tillmätas mycket stor betydelse vid bedömningen av alternativ för en fast förbindelse över Öresund. Enligt min mening visar det underlagsmaterial som har tagits fram att en tunnel för enbart järnvägstrafik under Öresund som ett isolerat projekt skulle vara bättre ur miljösynpunkt än såväl en kombinerad väg- och järnvägsförbindelse som fortsatt färjedrift. Från miljösynpunkt är det dock framför allt viktigt att trafiksystemets totala miljöeffekter minskar genom att det svenska järnvägsnätet kan utvecklas och knytas samman med det europeiska järnvägsnätet.

Jag vill stryka under att jag anser att förbindelsen över Öresund skall finansieras utanför statsbudgeten och betalas av dem som trafikerar den.

Vid en bedömning av hur järnvägstrafiken i praktiken bäst skall kunna främjas i de av Öresundsdelegationerna presenterade alternativen konstaterar jag följande.

En kombinerad väg- och järnvägsförbindelse kan enligt samstämmiga uppgifter väl förränta sina investeringskostnader. Motsvarande förutsättningar saknas beträffande en järnvägstunnel. Det förtjänar att understrykas att järnvägsdelen i en kombinerad förbindelse beräknas vara ca 2,5 miljarder kronor billigare än en tunnel för järnvägstrafik. Dessutom saknas för tunneln möjligheter att konstruera avgiftssystemet för biltrafiken så att järnvägstrafiken gynnas. Med de sämre förutsättningar för järnvägstrafiken som ett tunnelalternativ skapar bedömer jag att SJ i valet mellan tunnel och färjor väljer fortsatt färjetrafik.

Mot den bakgrunden anser jag att ett kombinerat alternativ är att föredra ur järnvägens synvinkel.

En kombinerad förbindelse enbart stärker emellertid inte järnvägens konkurrenskraft på det sätt som regeringen önskar. Härtill krävs också en utbyggd västkustbana och att spårkapacitet och spårkvalitet söder om Köpenhamn säkras, bl.a. genom fasta förbindelser över Femer Bält. Härigenom kan den svenska järnvägen knytas samman med det europeiska snabbtågsnätet.

Miljön och ekonomin hänger ofta ihop genom att en sund ekonomi blir en förutsättning för en god miljö. Det gäller således även i valet av Öresundsförbindelse. Jag delar i denna mening Ulla Tillanders uppfattning att Öresundsalternativen bör bedömas utifrån en helhetssyn där frågor om miljön har en stor tyngd.

Anf. 29 ULLA TILLANDER (c):

Herr talman! Jag vill tacka kommunikationsministern för svaret på min interpellation.

Det är många som tror att frågan om en bro över Öresund är avgjord i och med att den socialdemokratiska partistyrelsen nu har sagt ja. Det finns anledning att varna alla dessa förespråkare för att ta ut en seger i förtid. Den vanligaste formen för en varning är det ordspråkmässiga att inte ropa hej förrän man är över bäcken. Men det finns mer påtagliga hinder också.

Man kan peka på det interna socialdemokratiska hinder som en kongress möjligen utgör. Resultatet av det rådslag som en tidigare kongress beslöt om kan inte utan att man tillgriper ett sofistiskt resonemang tolkas som ett stöd för det nu fattade beslutet. En fråga av den här digniteten kan inte heller lösas med ett resolut Alexanderhugg. Resultatet nu tyder på att man har slagit och huggit blint, och det är inte knuten man har träffat. De som har manat på har varit inspiratörer av de tvetydiga art. Därför är beslutet, som med ens skulle göra rent hus med utredningar och tveksamhet, inte ett resultat av inre övertygelse och djärv beslutsamhet, utan snarare av följsamhet. Man har fallit till föga för de mest pockande och högst lockande.

Till slut har frågans lösning avgjorts. Den bygger på den banala grund som utgörs av vem som kunde skaffa fram tillräckligt med kapital. Regeringen

har låtit sig lockas in i en position som påtryckargrupper inte har varit sena att utnyttja. Det har liknat utpressning: Bygg bron och vi betalar, annars blir det ingenting! Regeringen faller till föga. Alla de växande argumenten för hänsyn till miljön tycks man glömma eller rationalisera bort i efterhand. Men styrkan i argumenten för miljön ökar hela tiden. Det är en folklig makt, och tiden arbetar för den. Jag tror att regeringen gör sig skyldig till en grov felbedömning när man lockas köra över den opinionen.

Det finns också anledning att påminna om 1973. En socialdemokratisk regering lade även då fram förslag om byggandet av en bro. Riksdagen fattade beslutet med en överväldigande majoritet, 215 röster för och 97 mot. Den dåvarande kommunikationsministern och Malmös på den tiden starke man stod på Lernacken vid sunden och pekade profetiskt ut var bron skulle placeras. Den skulle stå klar tolv år senare, 1985.

Ser man med ett visst tidsperspektiv på beslutet i riksdagen och på trafikutskottets skrivningar – här finns alla skäl att anlägga ett historiskt perspektiv, för att se hur utvecklingen av frågan har gått – kan man också avläsa hur tveksamheten genom åren har satt sina spår. Efter beslut 1973 om en bro blev trafikutskottet litet försiktigare och uttalade att man måste göra en utredning om fasta förbindelser över Öresund. Ännu något senare talade man om eventuella fasta förbindelser. Tar vi ytterligare ett steg närmare nutiden uttalar sig utskottet enbart för förbindelser över Öresund. Man strök helt enkelt ordet fasta.

Tendensen var klar. Utskottsmajoriteten fjärmade sig från ett brobeslut. I det läget blev moderaterna i utskottet bekyrrade och oroliga. Som enda parti reserverade man sig till förmån för en bro. De kunde ju inte veta att Georg Andersson skulle komma och plötsligt stödja dem. I verkligheten har det hela tiden varit miljöfrågorna, vilka fått ökad betydelse och ökad tyngd, som legat bakom trafikutskottets växande tveksamhet gentemot en bro över Öresund. Det ekologiska perspektivet har obehagligt tvingat till omprövning. Trafikutskottets majoritet, som ägnat frågan om bron ett djupgående studium, har inte kunna vilta bort det hot mot människan och naturen som numera erkänns av alla upplysta människor.

Jag har några synpunkter på kommunikationsministerns svar. Georg Andersson förnekar inte att en järnvägstunnel under Öresund, som ett isolerat projekt, skulle vara bättre ur miljösynpunkt. Men orsaken till att Georg Andersson trots detta vill satsa på en bro skulle vara att den bättre än en tunnel skulle gynna det svenska järnvägsnätets utveckling och anknytning till det europeiska järnvägsnätet. Det är minst sagt en svårbegriplig argumentation.

För oss som har argumenterat för en järnvägstunnel har just hårdtsatsningen inför 1990-talet på en snabb och effektiv järnvägstrafik varit ett av huvudargumenten. Bakgrunden till denna satsning på ett mänskligare och bättre transportmönster är att vi har drabbats mycket hårt av en våldsamt expanderande bil- och landsvägstrafiks alla negativa effekter med miljöförstöring, trängsel och olyckor. En Öresundstunnel är det enda miljömässigt och samhällsekonomiskt acceptabla alternativet som fast förbindelse.

Det framgår av svaret att Georg Andersson framför en svag argumentering när det gäller miljöhänsyn, men en "stark" argumentering när det gäller

finansiering. Därför vill jag fråga: Anser sig kommunikationsministern verkligen ha gjort ett riktigt val i konflikten mellan dessa båda intressen?

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarrens förhandlingar.

Anf. 30 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Fru talman! Först skall jag ge Ulla Tillander ett erkännande. Jag delar inte på någon punkt hennes uppfattning i den här frågan, men hon har faktiskt under snart 15 år drivit motståndet mot en kombinerad bil- och järnvägsbro, och det tycker jag att hon på något sätt i protokollet skall hedras för.

Först vill jag beröra litet grand av det svar som Ulla Tillander fått av kommunikationsministern. Han säger att underlagsmaterialet visar att enbart järnvägstrafik skulle vara bättre ur miljösynpunkt än en bro för kombinerad bil- och järnvägstrafik. Men vad tänker statsrådet i så fall göra av alla bilar? Skall bilarna försvinna? Hur skall de som har bil och vill komma över till Danmark och Tyskland bära sig åt? Den frågan vorde värdefull att få svar på.

Jag håller helt med statsrådet när han talar om att det är billigare med en bil- och järnvägsbro än med en tunnel. Vi ser i dessa dagar hur våldsamt kostnaderna för tunneln under kanalen mellan Storbritannien och Frankrike har stigit. Det finns all anledning att tro att samma utveckling skulle äga rum vid byggandet av en tunnel mellan Malmö och Köpenhamn.

Fru talman! Ulla Tillander har pratat om en växande opinion. Jag skulle vilja fråga Ulla Tillander varifrån hon hämtar dessa argument. De politiska partier som aktivt arbetar emot en kombinerad bil- och järnvägsbro har i dag i Malmöhus län drygt 10 % av väljarna bakom sig. De aktiva motståndarna är i dag centern, vpk och miljöpartiet. Därtill kommer ett antal partier på vänsterkanten, betecknade med olika bokstavskombinationer, vilkas medlemsantal är mindre än 50. Detta är faktiskt inget bevis på en växande opinion.

Även vi som är för en kombinerad bil- och järnvägsbro är faktiskt rädda om miljön.

Det har, fru Tillander, under många år gjorts opinionsundersökningar i Malmö och i Skåne i övrigt, vilka visar att det är en klar majoritet för en kombinerad bil- och järnvägsbro. Varifrån ni hämtar underlaget för talet om att det är växande opinion mot en sådan förbindelse förstår jag därför inte.

Och hur pass eniga är ni egentligen inom partiet? Häromdagen publicerade en Malmötidning en undersökning om inställningen hos riksdagsmännen från Malmöhus län till en sådan här förbindelse. Det visade sig att centerns riksdagsledamöter inte är eniga utan att det finns opinion både för färjor och för en tunnel. Vilken linje är det som centern driver? Ni kan ju inte gärna vilja ha både en tunnel och en kvalificerad färjetrafik, eftersom vi i så fall får två trafikslag att subventionera.

Att fru Tillander nonchalerar Curt Nicolin får stå för hennes räkning. Men jag tror att Curt Nicolin betytt mer för Sveriges utveckling än vad centern och de andra partier som har samma uppfattning någonsin har åstadkommit.

Fru Tillander sade också att en tunnel skulle innebära en markering som

näringsliv och samhälle snabbt skulle dra lärdom av. Hon menade förstas att man skulle satsa pengar. Men varför har inte någon näringslivsorganisation ställt upp och sagt att man vill ha ett renodlat tunnelalternativ? Tvärtom har näringslivsorganisationer gång på gång betonat – det har bl.a. gjorts av Sydsvenska handelskammaren, som är en organisation för näringslivet i Skåne – att man vill ha en kombinerad bil- och järnvägsbro. Det är märkligt att dessa människor, som enligt fru Tillander skulle ställa upp med pengar så fort det hade fattats beslut om en tunnel, i dag gömmer sig. Jag tror inte att någon inom näringslivet är intresserad av att satsa på en bil- och järnvägsbro, om den skulle vara sämre än en tunnel. Det skulle vara intressant att höra vilken referens fru Tillander har i denna fråga.

Till sist, fru talman, vill jag gratulera statsrådet och hans parti till att man nu äntligen verkar ha kommit till skott.

Jag är inte för folkomröstning, men om man gjorde folkomröstning i Skåne i denna fråga, skulle det säkerligen bli en klar majoritet för en kombinerad bil- och järnvägsbro.

Anf. 31 VIOLA CLAESSION (vpk):

Fru talman! Redan 1970 pläderade Kjell-Olof Feldt för att västkusten skulle offras för den ekonomiska tillväxtens skull. Han ansåg att några tiotal mils kust här i landet gärna kunde förstöras, eftersom det fanns hundratals mil kuster längs Medelhavet och andra hav.

Den förra finansministern har varit en av de viktigaste och ivrigaste ScanLink-propagandisterna i Sverige. Vid många tillfällen har det alltså funnits anledning att i kammaren påminna om herr Feldts insatser för att verkställa ScanLink-projektet och Öresundsbron. Förvåningen var därför stor när regeringen utnämnde Kjell-Olof Feldt till ordförande i statens järnvägar. Men äntligen kan alla SAPs medlemmar andas ut. Kjell-Olofs Feldts mångåriga högerprassel med bil- och vägbyggnadsindustrin har nu legaliserats fullt ut. I fredags erhöi han formell anställning hos Volvo.

Visst kan man tala om en spikrak karriär, fru talman! Men samtidigt visas genom ScanLink-förspelet och Volvoutnämningen ett enormt förakt för demokratin. Jag skulle, Georg Andersson, vilja säga att detta är ett hån mot alla miljöengagerade inom arbetarrörelsen och i andra organisationer här i landet.

I dagens DN finns en artikel av Olof Lagercrantz, som jag rekommenderar alla här i kammaren att läsa, om de inte redan gjort det. Under titeln "Lägg ned demokratin!" skriver Lagercrantz ironiskt följande:

"Men varför betrakta detta uppstigande av en riksbekant socialdemokratisk politiker i den högre ekonomiska sfären ur en negativ aspekt. Det påstås att demokratin med fria val. . ."

Anf. 32 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag vill erinra om att debatten gäller en fast förbindelse över Öresund.

Anf. 33 VIOLA CLAESSION (vpk):

Fru talman! Jag diskuterar bakgrunden till beslutet om en fast förbindelse över Öresund och gör en historieskrivning på samma sätt som Ulla Tillander nyligen tilläts göra.

Får jag lov att fortsätta citatet?

Anf. 34 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag hemställer att Viola Claesson försöker hålla sig till ämnet.

Anf. 35 VIOLA CLAESSION (vpk):

Fru talman! Jag vädjar till Georg Andersson att läsa denna artikel av Olof Lagercrantz, om han inte redan gjort det.

Jag skulle vilja påminna Georg Andersson om Birgitta Dahls ord vid den senaste SAP-kongressen, den kongress där man kanske som allra livligast diskuterade miljön och framtiden i Sverige med utgångspunkt i ett eventuellt beslut om en Öresundsbro. Kongressen såg detta som en viktig fråga ur demokratisynpunkt, något som jag försökt ta upp i detta inlägg. Birgitta Dahl sade:

”Vår stund på jorden, kamrater, skall bli den stund då vi återupprättar respekten för människan och naturen i samspel. Vi skall, under vår livstid, återskapa vår barndoms gröna skogar, rena friska luft och klara källsprång.”

Fru talman! Detta uttalande av Birgitta Dahl såg många som en uppmaning till SAPs medlemmar att lita på att partiet och regeringen inte skulle fatta beslut om att säga ja till en Öresundsbro. Därför beslutade också samma kongress om ett rådslag om Öresundsbron. Alla de socialdemokrater som jag talat med – det må vara broderskapare, kvinnoförbundare, SSU-are eller andra – trodde faktiskt att regeringen och partistyrelsen skulle bry sig om det resultat som rådslaget gav. En klar majoritet av SAPs medlemmar visade i rådslaget att de inte ville ha en bro. Jag vill med denna utgångspunkt ställa en fråga till Georg Andersson: Är de medlemmar som aktivt deltagit i rådslaget inte att räkna med? Varför beslutade kongressen att man skulle genomföra detta rådslag, om man nu struntar i att en förkrossande majoritet av miljöskäl inte vill ha en bro? Dessutom säger Georg Andersson själv att han har samma insikt som medlemmarna i Broderskapsrörelsen och partiet i övrigt, att en tunnel under Öresund ur miljösynpunkt är bättre än en bro. Men så kommer de kortsiktiga ekonomiska argumenten, som bl.a. handlar om förräntningen och resonemang om en sund ekonomi, som skulle skapa möjligheter för bl.a. miljörensningar.

Med utgångspunkt från det tal som jag nyss redogjorde för som Birgitta Dahl höll på socialdemokraternas kongress vill jag avslutningsvis fråga Georg Andersson: Behövs det inga gröna skogar och klara källsprång på västkusten och i Skåne? Är det meningen att den landsändan skall räknas bort i detta sammanhang, även om regeringen har tillsatt en särskild delegation för ändamålet?

Anf. 36 KJELL DAHLSTRÖM (mp):

Fru talman! I anslutning till Ulla Tillanders mer övergripande interpellation till kommunikationsministern vill jag fördjupa frågeställningarna något

och ställa några frågor speciellt om miljöaspekten när det gäller det beslut om Öresundsbro som fattats av socialdemokratiska partistyrelsen. Jag avstår här ifrån att recensera detta beslut med förhoppningen att från kommunikationsministern få svar på mina mer detaljerade frågor.

Jag vill ta upp frågan om placeringen av den här kombinerade järnvägs- och bilförbindelsen, sprickbildningarna i Öresund, färjenäringens eventuella avveckling, låsningen vid finansieringsformen och miljödelegationens för västra Skåne inställning till den här förbindelsen.

Det är för det första mycket oklart vilken sträckning järnvägsförbindelsen kommer att få enligt vad som har framkommit av den socialdemokratiska partistyrelsens beslut. Skall järnvägen gå i en stor krok runt Malmö för att ansluta direkt till bron, eller skall den gå i en tunnel under Ribersborgsbadet på Malmös riviera så att de solande får ligga och skaka när de stora kontinenttågen går där under?

För att få en smidig koppling till bron måste man dra en lång tunnelsträcka som är något längre än vad hälften av en riktig järnvägstunnel under Öresund skulle bli. Det är minst en miljardsatsning enbart att bygga en sådan tunnel för att få den enda vettiga kopplingen, enligt min mening, till en bilbro.

När det för det andra gäller sprickbildningarna i Öresund har SGU påtalat att det finns mycket allvarliga sprickbildningar särskilt i de södra delarna av Öresund. Det har också visat sig att sådana sprickbildningar inte finns litet längre norrut. Om man skulle dra en tunnel direkt från Malmö central över till Kastrup, skulle man troligen komma norr om dessa sprickzoner. Vad anser kommunikationsministern om detta problem?

När det för det tredje gäller färjenäringens eventuella avveckling måste det väl bli en sådan om man bygger en kombinerad totalförbindelse mellan Malmö och Köpenhamn. Skulle man i stället enbart bygga en borrhad järnvägstunnel som inte är avsedd för transporter med biltåg behåller man den mångfald av färjeförbindelser som vi har i dag parallellt med en järnvägsförbindelse.

För det fjärde, och det är kanske den tyngsta frågeställningen: Varför framhårdar kommunikationsministern och regeringen i sin uppfattning att finansieringen måste ske utanför statsbudgeten, varför går det inte att förverkliga projektet enbart med järnvägstunnel? Regeringen framhårdar i att uttala detta som en besvärjelse. Om två mil järnväg i Småland skulle försvinna i någon naturkatastrof eller liknande, skulle den självfallet finansieras via statsbudgeten och inte utanför den. Varför kan man inte ta kostnaden för den halva av tunneln som faller på Sverige på statsbudgeten? Det begriper jag inte. Jag vill ha ett svar på den frågan.

Man kan få en fullvärdig järnvägsförbindelse hela vägen från Köpenhamn till Göteborg för samma belopp som man i dag tänker lägga ned på en bil- och järnvägsförbindelse Malmö-Köpenhamn.

För det femte kan jag konstatera att miljödelegationen för västra Skåne som tillsattes av miljödepartementet klart har uttalat sig för enbart en järnvägstunnel. Här kör regeringen över en av sina egna utredande delegationer som skall lägga fram en utredning i höst. Regeringen fullständigt desavoue-

rar den delegation som regeringen själv har tillsatt. Hur rimmar detta med principen att man skall utreda, innan man fattar beslut?

Anf. 37 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON:

Fru talman! Ulla Tillander började sitt anförande med att säga att man inte skall ropa hej förrän man är över bäcken. Det är vist sagt. Centerpartiet brukar ju också tala om björnen och skinnet.

Förvisso återstår det mycket arbete i den här frågan innan vi är färdiga och får en lösning när det gäller förbindelserna över Öresund. Det påstås att man nu har arbetat med den frågan i över hundra år, och det kan sägas vara en ansevärd beredningstid. Jag tycker därför att Ulla Tillander inte har något underlag för att säga att regeringen slår vilt omkring sig och inte riktigt har tänkt igenom frågan. Det har funnits mycket tid för eftertanke, och förvisso har det också tänkts åtskilligt.

Ulla Tillander hänvisade frågan om finansieringen till den grupp av frågor som hon kallade banala. Bortser man helt från ekonomiska aspekter i en sådan här fråga kan man hamna på helt andra ståndpunkter, det medges. Jag tycker nog inte att man i ett sådant här omfattande och långsiktigt projekt kan bortse från de ekonomiska konsekvenser det får.

Hur kan vi bäst gagna järnvägstrafiken? Det är fråga om att ordna förutsättningar för järnvägstrafik som är så ekonomiskt fördelaktiga som möjligt så att det blir billiga frakter. Om man inte kan skapa de förutsättningarna, då kan man inte bedriva järnvägstrafik i en tunnel eller över en bro, utan då får man finna andra lösningar eller också får man belasta det svenska näringslivet och därmed oss alla med extra kostnader, vilket försätter oss i ett sämre konkurrensläge.

Om järnvägen skall bära hela kostnaden för denna anläggning kommer det, så långt jag har kunnat bedöma, att bli mycket dyrt. Då är alternativet att fortsätta färjedrift fördelaktigare. Detta är också vad SJ har kommit fram till. Jag har därför vid tidigare tillfällen sagt att tvinga järnvägen att ensamt bära kostnaden för en tunnel är som att hänga en kvarnsten om dess hals.

Det är mot denna bakgrund man skall se det förord som den socialdemokratiska partistyrelsen har givit åt en kombinerad lösning. Den ger goda förutsättningar för järnvägstrafiken och utrymme för att satsa på järnvägstrafik också i andra delar av landet och knyta samman det svenska, och förhoppningsvis också det norska, järnvägsnätet med det danska och det europeiska.

Min bestämda ambition är att såväl Skåne som västkusten skall kunna njuta av gröna skogar och friska källor, Viola Claesson, även om en bro över Öresund kommer till stånd. Jag förstår inte och har aldrig riktigt förstått den våldsamma dramatisering som Viola Claesson gör av detta enskilda objekt som varande något slags ödesfråga för miljön inte bara i södra Sverige utan också på västkusten.

Jag har för övrigt inte anledning att här med Viola Claesson diskutera de frågor som hon tog upp och som i huvudsak låg helt utanför dagens ämne och frågan om det socialdemokratiska rådslaget. Jag utgår från att Viola Claesson inte deltog i detta.

Kjell Dahlström ställde ett antal frågor. Han frågade bl.a. om järnvägens sträckning. Enligt Öresundsdelegationens rapport blir det i detta samman-

hang aktuellt med en station, Malmö Syd. Delegationen har bedömt att detta är det bästa också från ekonomisk synpunkt. En tunnel skulle i det läget innebära stora merkostnader.

Det har i några sammanhang anförts att sprickbildningar kan befaras. Ingående undersökningar har genom åren gjorts i denna fråga, och man har kommit fram till att man inte behöver känna någon oro för detta. I det sammanhanget måste jag säga att jag har svårt att förstå hur man, om man nu hyser en sådan oro, i nästa andetag kan förorda att vi skall bygga en tunnel i detta område.

Kjell Dahlström frågade också om inte färjorna kommer att avvecklas i och med en kombinerad lösning. Naturligtvis kommer det att innebära en minskning av färjetrafiken, men det blir inte fråga om någon avveckling. Framtiden får utvisa vilket underlag som finns för färjor i detta område. Att man inte fortsätter med färjetrafik i samma omfattning som tidigare är ju också en del av den miljövinna man gör. Det har nämligen visat sig att denna trafik inte är särskilt bra sedd från miljösynpunkt.

Vi tycker inte att man skall lägga skattepengar på detta projekt. Skattepengarna behövs till många andra objekt, som inte kan finansieras med avgifter.

Jag återkommer i mitt nästa inlägg med kommentarer till miljödelegationen för västra Skåne.

Anf. 38 ULLA TILLANDER (c):

Fru talman! Jag vill återkomma till det i kommunikationsministerns svar som just gäller ekonomin. Ett argument i den ekonomiska delen av svaret går ut på att en bro med bilväg och järnväg enligt samstämmiga uppgifter kan förränta sig. En järnvägstunnel kan däremot inte göra det.

Det är då inte utan intresse vem som har lämnat dessa samstämmiga uppgifter. Är det möjligen samma kretsar som har ett stort intresse av att finna ett objekt som väl förräntar investeringskostnaderna? Eftersom förräntningen av investerat kapital kommer att stå i viss relation till antalet bilar som trafikerar bron, kan man undra om intresset för att öka förräntningen eller intresset för att minska belastningen av luftföroreningar är starkast.

Min fråga är naturligtvis retorisk, och svaret är givet. När ekonomi och förräntning av kapital kommer i konflikt med miljöhänsyn har hittills alltid kapitalet vunnit. Jag tycker att regeringen här har missat en historisk chans att bryta den trenden.

Fru talman! Man kan om Sten Anderssons i Malmö inlägg i denna fråga säga att de är behäftade med en egenskap, nämligen att de är lätt förutsägbara. Jag skulle därför mycket väl ha kunnat bemöta Sten Andersson i mitt första anförande. Men eftersom man måste göra en viss prioritering vill jag i stället nu bemöta honom med några ord.

Sten Andersson är inte precis någon nyansernas mästare, och inte heller besvärar han av så triviala ting som "snacket om miljön". Därtill är han i egna ögon en framträdande förespråkare för teknik och framsteg och en brobyggare mellan nationer – dock med det lilla förbehållet att det inte får komma hit för många invandrare.

Att en borrhäls tunnel är väl så tekniskt avancerad som en betongbro stör

inte Sten Andersson i Malmö. Man kan dessutom vara säker på att när Sten Andersson deltar i debatten, då är de enklaste och mest triviala argumenten väl tillgodosedda.

Sten Andersson tog dessutom upp frågan om en växande opinion. Jag vill då bara, förutom det som Sten Andersson själv räknade upp, peka på att det finns många socialdemokrater, många folkpartister och t.o.m. moderater – inte minst i Skåne – som föredrar en järnvägstunnel, ett mer miljövänligt alternativ.

Det fanns även ett annat intressant inslag i Sten Anderssons inlägg, av vilket man kunde utläsa att färjorna i den Sten Anderssonska modellen kommer att försvinna.

Anf. 39 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Fru talman! Ulla Tillander talar om invandrare och brofrågor. Jag tror nog att fru Tillanders eget parti har större problem med invandrarfrågorna än vad jag har. Det kan vi ju diskutera vid ett annat tillfälle.

Jag sade att opinionen är för en bil- och järnvägsbro. Centern har drivit de här frågorna i Malmö under många år. Och vad hände vid det senaste valet? Jo, centern försvann faktiskt ur Malmö kommunfullmäktige. Om centerpartiet i denna fråga, som varit så hett och intensivt debatterad under många år, hade haft malmöborna bakom sig, då borde partiet i rimlighetens namn komma in i Malmö kommunfullmäktige. Partiet kom inte in då, och det finns inga refererbara undersökningar från senare tid som pekar på att läget i dag skulle vara förändrat.

Sedan till frågan om färjorna och avvecklingen av dessa. Det finns ingen som i dag kan säga att han vill finansiera en järnvägs- och bilbro och begära ensamrätt på trafiken. Om nu färjorna är så överlägsna en kombinerad förbindelse har de möjlighet att visa det i och med att färjorna får trafikera sundet parallellt med bro. Ingen har eller kommer att få rätt att hindra en sådan verksamhet.

Jag är fortfarande beredd att i undantagsfall föreslå en folkomröstning om detta i Malmö, eftersom detta först och främst berör just Malmö. Jag är icke ditt dugg oroad över utslaget av en sådan folkomröstning.

Fru talman! Viola Claesson talar om vår barndoms fina skogar och friska källvatten. Jag som är född i Malmö på 40-talet såg aldrig dessa naturscenarier som Viola Claesson talar om. Men tack vare utvecklingen och att mina föräldrar kunde köpa en bil kunde jag komma ut till dessa skogar och se de friska källvattnen, något som jag hade varit förhindrad att göra tidigare.

Vi kan ha olika åsikter om saker och ting, men jag tycker inte att man skall stå och direkt ljuga från talarstolen, som Viola Claesson gör när hon refererar till det rådslag hon talade om. Det var 10 % av de tillfrågade som deltog i rådslaget, det var icke en majoritet av SAPs medlemmar, som Viola Claesson faktiskt sade vid två tillfällen. Detta var ett alldeles uppenbart oriktigt påstående.

Jag tror inte, Kjell Dahlström, att vi behöver vara bekymrade över att få ligga och skaka på Ribersborg. Vi behöver inte ha tunneln under badstranden.

Anf. 40 VIOLA CLAESSION (vpk):

Fru talman! Jag vill börja med att gratulera Georg Andersson till en sådan sagolik meddebattör. Han talar klarspråk, och det måste ju vara underbart i en sådan här debatt. Med bilen kan man upptäcka de klara källsprången. Felet med Birgitta Dahls kongresstal var kanske att hon sade att hon, precis som jag, allra helst åker tåg i landet. Jag tycker att jag då ser mycket av både den underbara natur som finns kvar och de skador som finns. Dessa är annars lättast att se om man färdas med bil på landets vägar.

Jag skulle vilja veta om Georg Andersson bestrider att Öresundsbron är nyckeln till ScanLink. ScanLinkprojektet lär väl ingen bestrida vid det här laget, eftersom det står fullständigt klart att ScanLinkkonsortiet så småningom skall vara med och betala det dyrbara brokalaset.

Förspelet av beslutsprocessen i och utanför riksdagen i denna fråga är anmärkningsvärd, det tycker jag fortfarande. Jag anser också att denna beslutsprocess är odemokratisk. Tack och lov finns författare och andra som i Dagens Nyheter och på andra ställen utanför det här huset visar vad de anser om dessa frågor.

Ett av de anmärkningsvärda inslagen, för att inte säga dramatiska, Georg Andersson, är att det finns en så stark opinion inom SAP som regeringen borde ta hänsyn till. Vad anser Broderskapsrörelsen om Öresundsbron? Vad anser det medlemsmässigt starka kvinnoförbundet? Vad anser SSU? Det kanske vi får höra i talarstolen så småningom. Jag tror inte att de har ändrat uppfattning. Dramatiken ligger i att miljön i landet i stort, men framför allt i västra Sverige och i Skåne, inte tål mer. Den tål inte mer av biltrafik. Det är därför många människor har engagerat sig i frågan.

Det står mer och mer klart att Round table-gruppen och ScanLinks olika arbetsgrupper i Sverige har styrt regeringens agerande. På något sätt känns det fruktansvärt att som riksdagsledamot under dessa år ha kunnat se hur detta spel går till.

Jag vill påminna om vad den tidigare generaldirektören för vägverket sade när han var ordförande i Svenska vägföreningen – lobbygruppen. Han sade att de hade satt en blåslampa under rumpan på politikerna i Sverige för att dessa skulle säga ja till ScanLink-projektet. Det är nog detta det hela handlar om, Georg Andersson. Men jag vill fortfarande veta vad Broderskapsrörelsen och de andra organisationerna anser om Öresundsbron. Vill de ha den eller inte?

Anf. 41 KENT CARLSSON (s):

Fru talman! Jag hade från början inte tänkt att delta i denna debatt. Men när jag hade hört kommunikationsministern veckla ut argumenten om ekonomin vad gäller en fast förbindelse i form av en tunnel reagerade jag.

Jag vill först börja med att fråga om en fast förbindelse behövs eller inte. Jag har efter det beslut som den socialdemokratiska partistyrelsen fattade för ett tag sedan hört många näringslivsföreträdare diskutera hur man skall lösa frågan om förbindelserna till kontinenten. Alla de som har uttalat sig vill att kommunikationerna till kontinenten utformas på det snabbaste, miljömässigt bästa, det mest energisnåla och givetvis det mest effektiva sättet ur ekonomisk synpunkt. Det har då varit fråga om direkta förbindelser ner

till kontinenten, men inte direkta förbindelser via en tunnel eller en bro. Det har handlat om färjor från Blekinge ner till Polen eller från södra Skåne ner till Tyskland eller från Göteborgstrakten direkt ner till Frankrike, Cherbourg. Bl.a. Volvo resonerar i sådana termer.

Detta gör att frågan har hamnat i ett litet annat läge. Sedan ungefär ett år tillbaka har vi den enorma förändring som har skett i Östeuropa som också gör att våra möjligheter att sköta kommunikationerna ner till de marknader där svenska varor skall säljas har förändrats. Vi torde vara överens om att de transporter vi skall ha ner till kontinenten, både av personer och av gods, måste utformas på det mest effektiva sättet ur miljösynpunkt, ur energisynpunkt och ur ekonomisk synpunkt. Det är frågan om en bro eller tunnel kommer att uppfylla dessa kriterier.

Varför har denna fråga blivit så dramatiserad, som Georg Andersson uttrycker det? Det är för att miljön i denna del av Sverige är så hårt belastad. Jag har ägnat ett antal veckor åt att läsa det statliga utredningsmaterialet och även andra skrifter som rör dessa förbindelser mellan Sverige och Danmark. I de uträkningar som finns vad gäller bilarna som skall gå över en bro, räknar man med 6 000 bilar. Det är hälften av den trafik som går på Ölandsbron en normal höst- eller vårdag. Det är ett mycket litet antal att ha som utgångspunkt. Om man tar fram det korrekta antalet finner man att miljöbelastningen blir så hård i området att projektet aldrig kan genomföras. Det vore intressant att få veta om det är 6 000 bilar som miljöprognoserna byggs på eller om det är 30 000, vilket antagligen är en mer realistisk siffra. Vad gör man då för att klara miljön i södra Sverige?

En annan fråga som jag kommer att diskutera med kommunikationsministern i morgon gäller vattengenomströmningen. Det är inte bara luftutsläppen som är ett problem miljömässigt med en bro, utan det är också vattengenomströmningen till Östersjön, dvs. av syre- och salthaltigt vatten.

När det gäller ekonomin reagerar jag på det svar som kommunikationsministern gav i sitt första inlägg. Han säger kategoriskt att en tunnel inte går att förränta. Jag har haft en liknande debatt med kommunikationsministern tidigare där jag har velat få fram var dessa fakta har hämtats från. Vilka bevis har kommunikationsministern för att en tunnel inte kan förräntas? Kan kommunikationsministern tala om för mig hur många passagerare den statliga utredningen räknar med skall gå i en tågtunnel? Jag har letat och letat men aldrig fått fram den siffran. Förutsättningarna för att kunna beräkna ekonomin av en tunnel är å ena sidan godset och å andra sidan antalet passagerare. I det statliga utredningsmaterialet har man inte ens bemödat sig att räkna på en realistisk siffra vad gäller antalet passagerare som kommer att åka i en järnvägstunnel.

Det går också att fråga sig om tunnelalternativet i det utredningsarbete som har skett vad gäller en tunnel och en bro har tagits på allvar. Jag har tidigare pekat på möjligheterna med en bil-tåg-tunnel. Det har man inte bemödat sig med att utreda. Man har valt det sämsta alternativet vad gäller tunnelsträckning, som gör att det tar längre tid att bygga och det blir en dyrare anläggningskostnad. Det vore bra om kommunikationsministern kunde tala om var han har bevisen för att en tunnel inte går att förränta. Efter det att jag tidigare haft en debatt med kommunikationsministern om finansie-

ring och finansärer har jag ägnat mig åt att ringa banker och bankkonsortier. Där finns inte alls den negativa inställning till ett tunnelbygge som kommunikationsministern har gett uttryck för. Tvärtom, får de bara ett beslut om en tunnel går det att ordna med finansiering.

Sten Andersson i Malmö säger att malmöborna är för en brolösning. Det är möjligt. Men lika litet som vi i en riksdag och bland Sveriges folk tillåter norrlänningarna att ensamma bestämma över våra nationalälvar, lika litet kommer jag och andra acceptera att malmöborna skulle bestämma över södra Sveriges framtida miljö och även Östersjöns framtid – den berör betydligt fler.

Fru talman! Den här frågan är av stor miljöpolitisk vikt. Den anger om den trafiklösning vi vill ha till kontinenten skall ange tonen för resten av infrastrukturen i Sverige. Blir det en bilbro, med en järnväg påkopplad, är det en signal om att transportererna skall gå med bil och lastbil. Det vore olyckligt ur miljösynpunkt.

Anf. 42 KJELL DAHLSTRÖM (mp):

Fru talman! Egentligen dramatiserar vi för mycket ett beslut som har fattats av partistyrelsen för ett enda av riksdagens partier, nämligen ett positivt beslut om en bilbro. Vi har nu sett att tre och ett halvt av partierna i riksdagen har uttalat sig emot det beslutet. Folkpartiet finns inte företrätt, men jag har förstått att det är mycket tveksamt till denna satsning. Därför kommer kanske fyra och ett halvt parti att stå emot kommunikationsministern och den socialdemokratiska regeringens eventuella förslag så småningom.

Jag tycker att det är svårt att ta invandrarfrågan i denna debatt.

Det har här talats om skogsdöden. Kommunikationsministern lovar guld och gröna skogar till Skåne. Jag skulle utan vidare med hjälp av Sten Anderssons i Malmö bil kunna åka ut på E 6:an genom västra Skåne och peka på att där finns inga gröna skogar. Där kan man tydligt se skogsdöden från bilfönstret. Den går för övrigt även att se från Stig Larssons tåg utefter västkusten.

Jag vill kommentera svaren från kommunikationsministern, som jag får tacka för:

Man talar alltså om en enorm kringelkrok från järnvägen runt Malmö, och det skall bli en järnvägsstation som skall kallas Malmö Syd i ett stort exploateringsområde söder om Malmö. Det innebär den definitivt sämsta tänkbara utvecklingen för kollektivtrafiken i Öresundsområdet. Jag menar att det åtminstone hade varit någon poäng om man hade lagt ned en så skakig och bullrande tunnel längs Ribersborgsstranden bort till brofästet. Det hade blivit en betydligt smidigare lösning för Malmö central, som hade blivit en genomgångsstation. Då hade det varit någon finess med det hela.

Det är uridiotiskt att de höghastighetståg som vi snart skall få måste vända i Malmö för att komma över till Köpenhamn.

Jag tog upp frågan om sprickorna i Öresund, eftersom jag är oroad för att även en tunnel kan äventyras av sådana här sprickor. Poängen var att sprickorna tycks upphöra i det läge när det blir aktuellt med en direkt tunnelförbindelse.

Slutligen konstaterar jag att jag delar Kent Carlssons synpunkt att finan-

sieringsfrågan egentligen inte har besvarats av kommunikationsministern. Man tänker satsa 3,5 miljarder kronor på en bana mellan Stockholm och Arlanda. Det är alltså hälften av vad en ren järnvägstunnel i Öresund skulle kosta. Varför har vi inte råd med det? Det finns ju finansieringsmöjligheter när det gäller Arlandalänken. Varför skulle det inte finnas sådana möjligheter när det gäller Öresund?

Anf. 43 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON:

Fru talman! Först vill jag svara på en fråga som Kjell Dahlström ställde tidigare angående miljödelegationen västra Skåne, som han sade klart hade uttalat sig för en tunnel. Detta uttalande baseras på ett yttrande där 5 ledamöter står mot 3 ledamöter. Det är riktigt att det innebär en majoritet för tunnelalternativet. Men det är icke en enig delegation som har avgett detta yttrande.

Man markerar ofta starkt att detta är en delegation utsedd av regeringen. Dess argument och dess fakta måste ju ändå prövas ordentligt. Det skall vi försöka – och har försökt – att göra. Jag tycker att argumentationen i det här yttrandet till en del inte håller. Man bygger t.ex. diskussionen om finansiering på en uppsats från Lunds universitet, en uppsats som har allvarliga brister. Detta måste vi naturligtvis beakta.

Man säger att detta är regeringens delegation. Även Öresundsdelegationen, som har lagt fram materialet för kombinerade förbindelser och hela det grundmaterial som har varit ute på remiss, var förvisso regeringens delegation. Men inte har jag hört någon företrädare för kritikerna här säga att vi måste ta allt detta för gott. Den var dessutom två regeringars delegation, eftersom den var gemensam med Danmark.

När man diskuterar denna fråga är det viktigt att komma ihåg att detta är ett projekt som sträcker sig in på 2000-talet. Det är inte ett projekt som förverkligas i morgon. Den bild som man ger av bilismens skadeverkningar och den ödesstämning som man skapar kring detta projekt bygger på en föreställning om att vi inte kan åstadkomma några förbättringar i vad gäller bilismen, att den kommer att vara lika miljöstörande som den är i dag. Det är en mycket pessimistisk bild. Om man skall bygga på denna bild är läget verkligen mycket allvarligt, inte bara i Malmöregionen utan i stora delar av vårt land. Jag tror att vi dess bättre skall kunna se en helt annan bilism med mycket mer begränsade miljöstörningar in på 2000-talet. Det är i detta perspektiv som jag tycker att man skall diskutera denna fråga.

Ulla Tillander frågade om vilka intressenter som står bakom finansieringen. Hon ger en bild av att man här skulle avhända sig allt inflytande över utvecklingen. Men regeringen avser inte alls att avhända sig inflytande över utvecklingen inom detta område i vad gäller trafiken, taxesättning och annat sådant som naturligtvis har stor betydelse för utvecklingen.

Viola Claesson talade om det dyrbara brokalaset. Om man skulle bygga till det alternativ som Viola Claesson förordar, tunnelalternativet, får trafikanterna betala mycket stora kostnader. Oavsett hur kalkylerna räknas fram måste Viola Claesson, Kent Carlsson och andra erkänna att fraktkostnaderna blir mycket högre vid ett tunnelalternativ där järnvägen skall bära hela kostnaden än vid en kombinerad lösning, där enbart järnvägsdelen beräknas

vara minst 2,5 miljarder kronor billigare, samtidigt som man får möjlighet att med de intäkter som bilismen ger ytterligare stödja järnvägstrafiken. Då får man en mycket billig transportlösning när det gäller järnvägen. Är inte detta någonting att räkna till godo i denna diskussion? Jag vore tacksam om både Viola Claesson och Kent Carlsson ändå kunde ge detta erkännande åt min argumentation.

För övrigt har jag inte något behov att här med Viola Claesson diskutera den socialdemokratiska partistyrelsens representativitet i dess ställningstagande. Det rör mig inte i ryggen om Viola Claesson ifrågasätter den. Jag är inte beredd att här diskutera ett ifrågasättande av partistyrelsens representativitet och ställningstaganden. Beslutsprocessen går vidare inom vårt parti med all respekt för de argument som framförs i den ena eller den andra riktningen.

Jag har tidigare diskuterat denna fråga med Kent Carlsson, och vi får tillfälle att diskutera den också i morgon. Kent Carlsson förvånar mig något. Hans inlägg här visar att han klart talar för en ändrad hållning. Tidigare har Kent Carlsson argumenterat för en tunnel. Nu kan jag inte finna annat än att Kent Carlsson i första hand pläderar för en fortsatt färjetrafik. Det vore värdefullt om jag kunde få den frågan belyst innan vi går vidare.

Kent Carlsson rekommenderar nu en fortsatt färjetrafik. Hur går det då med miljöargumentet? Underkänner Kent Carlsson Öresundsdelegationens bedömning att färjetrafik faktiskt är det sämsta av de tre alternativen i miljöhänseende?

Anf. 44 ULLA TILLANDER (c):

Fru talman! Öresundsdelegationen gör faktiskt ett stort misstag i jämförelsen mellan färjor och bilar, nämligen att man jämför gamla färjor, gårdagens färjor, med kommande bilmodeller. Detta ger inte någon rättvis jämförelse.

Det är nu många som betackar sig för Sten Anderssons i Malmö analys av valutgångar. Det finns en mycket stor risk att sådana analyser blir alltför ytliga.

I Europa satsar man mer än 500 miljarder kronor på en utbyggnad av järnvägen, Sten Andersson. Där har man kommit till vägs ände när det gäller biltrafiken. Sten Anderssons obetänksamma entusiasm är gårdagens politik. Frågan om bro eller tunnel är dessutom en fråga om medel och inte mål.

Genom det beslut som har fattats har Georg Andersson gjort många besvikna. Han förväntades vara förvaltaren av miljöargumenten, vilka genom träget upplysningsarbete i dag är var mans egendom. Miljöargumenten har nått en påtaglighet och aktualitet som är tillgänglig för alla. Georg Andersson är faktiskt den kommunikationsminister som lättast har skakat av sig betänkligheterna och obekymrat valt sida. Man märker här i dag också – många partier är representerade – en besvikelse över att tyngdpunkten i Georg Anderssons argument ligger just på den ekonomiska sidan. Vad värre är, inte bara argumenten utan även själva förfarandet är uppseendeväckande.

Kommunikationsministerns riktiga strategi borde ha varit att riksdag och regering utifrån nödvändiga och påträngande miljöhänsyn skulle ha beslutat om den bästa formen av fast förbindelse, tunnelalternativet, och därefter

gått ut och skaffat kapital. Då skulle med all sannolikhet det riskvilliga kapitalet ha infunnit sig.

Ett av de argument som borde ha berört oss – och som återkommer i många remissvar – gäller konsekvenserna på miljön. Jag skall referera vad Boverket säger i sitt remissvar. Boverket är inte ensamt om detta, utan det återfinns i många remissvar. Boverket säger: Vi är positiva till en lösning med borrhad järnvägstunnel. Vi kan inte tillstyrka en vägförbindelse dels därför att den leder till förvärrade luftföroreningar i en redan alltför hårt belastad region, dels därför att den kan leda till regionala obalanser med risk för företagskoncentrationer till omlandet närmast brofästet. Dessutom kan man tillägga att frekvenserna av lungcancer är högre i Malmö än i någon annan stad i Sverige.

Anf. 45 KENT CARLSSON (s):

Fru talman! Jag nämnde vad man ifrån näringslivshåll har sagt om transporterna ned till kontinenten. Jag gjorde det eftersom ett av de argument som ibland används för en bro är att just näringslivet är så intresserat av detta för att kunna sköta handeln med Europa. Det visar sig i stället att näringslivet snarare säger att man kommer att frakta på andra sätt ned till Europa, med färjor och med stora fartyg. Då får man en direkt förbindelse och man slipper transittrafiken genom ett antal länder. Med detta tycker jag att man har bevisat att argumenten om att näringslivet i hela Sverige skulle vilja ha bron inte håller.

När det gäller miljöargumentet och den statliga utredningen om fortsatt färjedrift kan man, precis som Ulla Tillander, peka på att man har jämfört äpplen och päron, dvs. gamla färjor med nya bilar. Dessutom har man tagit ett snitt på bron, i stället för att titta på vad det exempelvis blir för utsläpp på den längre vägsträckan i Danmark. Det sker naturligtvis också en viss utveckling av tekniken vad gäller rening av färjorna.

Jag tycker inte att man skall vara så dogmatisk eller fastlåst att man inte förstår att det har skett förändringar sedan vi började diskutera bron i riksdagen. De statliga utredningarna som finns är gjorda innan Östeuropa öppnade sig. Genom att Östeuropa öppnade sig och genom Östtysklands och Västtysklands eventuella förening kommer det att ges nya möjligheter till förbindelser till kontinenten. Dessa aspekter måste vi självfallet också ta in i debatten. Det är möjligt att vi i debatten om bron eller tunneln har fastnat i en återvändsgränd. Förutsättningarna är nya. Det borde vi i så fall ta till oss. Jag är beredd att göra det, och jag hoppas att kommunikationsministern också är det.

Jag fick inte svar på frågan som gällde kommunikationsministerns kategoriska uttalanden om att man inte klarar finansieringen av en tunnel. Finns det någon prognos över hur många passagerare som kommer att trafikera en borrhad järnvägstunnel? Jag vore tacksam om det gick att få fram det. Det är en av de viktiga inkomstkällorna för en tunnel.

Det finns andra brister i den statliga delegationens utredningar o.d. När jag debatterat denna fråga har jag dock utgått ifrån det statliga utredningsmaterialet. Jag har en viss tilltro till det. Men jag har också velat peka på bristerna, exempelvis när det gäller antalet passagerare och andra tunnelal-

térnativ. När jag har diskuterat denna fråga med kommunikationsministern tidigare, är det kommunikationsministern som har gått ifrån den statliga utredningen och i stället hänvisat till en hemlig SJ-utredning. Nu har jag också kunnat få läsa delar av den, när det gäller ekonomin med en tunnel. Den hemliga utredningen visar inte att en tunnel inte skulle gå ihop ekonomiskt. Det är nämligen samma siffror i den statliga utredningen som i SJ-utredningen.

Avslutningsvis tycker jag att det är intressant med det antal bilar som kommer att köra över bron. 6 000 sägs det i den statliga utredningen. Jag tror att det i verkligheten blir 30 000 bilar. Hur klarar vi då miljömålen?

Anf. 46 VIOLA CLAESSION (vpk):

Fru talman! Jag är precis lika förvånad som Ulla Tillander och Kent Carlsson över att Georg Andersson ironiserar över att det finns en ödesstämning och en pessimistisk bild när vi talar om bilarna i framtiden. Varför kan inte vi tro på teknikens under och på att man skall kunna lösa alla problem som finns med bilismen i dag? I samma debattinlägg gav Georg Andersson uttryck för en mycket lustig syn på färjetrafiken, där han inte ens ser vad som har gjorts under senare tid när det gäller rening av färjornas utsläpp. På det området har det skett en del.

Jag har faktiskt inte tagit upp någon diskussion om representativiteten i SAPs partistyreelse. Jag har ställt frågor till Georg Andersson om var SSU, Kvinnoförbundet och Broderskapsrörelsen står i frågan om Öresundsbron, och jag får inget svar på dem. Jag kanske kan få svar på en del andra frågor.

Hur kommer det sig att man måste gå till beslut i frågan om fasta förbindelser, om Öresundsbron, om olika ScanLink-delar osv. som jag har tagit upp tidigare, innan man har konkreta bevis för att bilismens utsläpp kommer att renas? Hur länge skall vi stå här med den miljöförstöring som det finns bevis för i dag och säga att vi kan hoppas på att tekniken löser problemen?

Inom bilindustrin låter det nämligen inte så, Georg Andersson. Det finns där i dag ingen som vågar gå ut och säga att man helt kommer att lösa problemen med bilismens utsläpp. Tvärtom sägs det att man tror att vi kommer att få dras med samma typ av motorer även i fortsättningen.

Problemet är att regeringen och moderaterna och folkpartisterna här i riksdagen har sagt rent ut att de inte vill inskränka bilismen och att de kommer att tillåta att bilismen ökar, trots att det inte finns någon teknik som är tillräckligt bra i dag.

Det beklagas att det inte finns några pengar över till järnvägen. Det fanns pengar till bilindustrin, Georg Andersson. Med hur stora summor har staten på regeringens initiativ subventionerat SAAB för Kockumpaketet? Hur många miljarder har gått till Volvo för Uddevallapaketen, där också den omdebatterade, omstridda, vägen i Västsverige, ScanLink, var en del? Hur mycket pengar har man egentligen subventionerat bilindustrin med, när man i dag säger att det inte finns pengar till järnvägsutbyggnad eller till ett tunnellenalternativ? Det handlar om miljarder, eller hur?

Anf. 47 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Fru talman! När det gäller demokrati, Kent Carlsson, lägger vi skåningar oss inte i när ni bygger nya vägar uppe i landet där det kör betydligt mer bilar

per dag än de som kommer att köra på en eventuell fast förbindelse mellan Malmö och Köpenhamn. Det har sagts att det skall röra sig om 6 000 bilar per dygn. Nu kommer Kent Carlsson och talar om 30 000, utan att ha något som helst fog för det.

Jag noterar också att stödet, fru talman, för motståndet till en bro finns hos miljöpartiet, vpk, centern, SSU, KPML(r) och en del andra bokstavs-kombinationer nere i Skåne. Det är inget som borgar för en positiv utveckling. Det är inte partier och organisationer som gör att man kan se positivt på framtiden.

Kent Carlsson säger vidare att han har talat med företagare som är positiva till ett annat alternativ, utan att nämna någon. Jag har refererat till Sydsvenska handelskammaren, som är den största sammanslutningen av företagare i Skåne. Där är man klart och tydligt för en kombinerad bil- och järnvägsbro.

Ett närstående organ, nämligen LO-sektionen i Malmö – utom Sjöfolksförbundet och Transportarbetareförbundet – är också klart positivt till en kombinerad bil- och järnvägsbro. Att sjömännen och transportarbetarna är negativa har rent egoistiska orsaker, nämligen samma som textilarbetare och skräddare hade i Frankrike och England på 1800-talet då en del människor ville kasta ut vävstolarna – en sådan utveckling ledde ju till färre arbetstillfällen. Hade de arbetarna lyckats – hur hade Europa i så fall sett ut i dag?

Fru talman! Jag noterade att Viola Claesson inte berörde eller ens bad om ursäkt för sitt felaktiga påstående om rådslaget inom SAP. Hon lämnade en direkt felaktig uppgift. Det är beklagligt att man måste använda sådana i riksdagens talarstol.

Till sist: Om det nu är så att näringslivet skulle vilja ha färjetrafik direkt från Blekinge och Göteborg till kontinenten, varför finns det inte något tryck på rederierna? De borde ha känt ett tryck och startat just dessa överlägsna färjelinjer. Varför har det inte skett?

Den som får förmånen att finansiera en bro får ju ingen ensamrätt på trafiken mellan Sverige och kontinenten. Låt färjorna konkurrera med en bro – svårare är det inte.

Anf. 48 Kommunikationsminister GEORG ANDERSSON:

Fru talman! Ulla Tillander påstår, med instämmande av Kent Carlsson, att Öresundsdelegationen skulle ha gjort en jämförelse mellan gamla färjor och moderna bilar. Öresundsdelegationen har räknat med en femtioprocentig rening av utsläppen från färjorna, men hittills har vi inte sett en sådan utveckling. Även på den punkten har man alltså varit optimistisk och räknat med en sådan utveckling.

När det gäller katalytisk avgasrening på bilarna, har vi ju faktiskt fattat beslut om detta i riksdagen. Vi ser nu att en stor del av bilparken är försedd med katalysatorer. Ungefär 30 % av trafikarbetet utförs redan i dag av sådana bilar. Det vore väl rimligt att erkänna fakta och inte försöka att förvränga bilden så våldsamt som ni gör med den här typen av argumentation.

Ulla Tillander säger att om vi hade fattat beslut om en tunnel så skulle riskvilligt kapital ha funnits. Ja, men till vilka fraktkostnader? Det är det

som är avgörande. Det måste finnas någon som är villig att betala de fraktkostnader som krävs för att förränta det insatta kapitalet.

Ulla Tillander har tyvärr inte möjlighet att svara på några ytterligare frågor. Men jag får intrycket att Ulla Tillander inte alls vill ha till stånd någon utveckling i den här regionen. Är det med den profilen som centerpartiet framträder i Malmöregionen – ingen utveckling alls eftersom den är jättefarlig i alla avseenden?

Kent Carlsson säger att näringslivet nu vill ha färjor. Samtidigt påstår han att han funnit finansärer, det måste ju vara i näringslivet, som är villiga att betala en tunnel. Jag förstår inte riktigt hur denna argumentation går ihop. Kent Carlsson påstår sig ha läst "den hemliga utredningen" inom SJ och där inte funnit några argument emot en finansiering av en tunnel. Jag säger återigen att det är så att SJ i sitt remissvar har konstaterat att de med den trafik de kan räkna med i en tunnel bara kan betala en bråkdel av de kostnader som behövs för att förränta kapitalet. Hur skall finansieringen ske om den inte görs av trafikanterna? Jo, det blir skattebetalarna som får betala, och det går ju i så fall ut över andra nödvändiga investeringar på trafikområdet. Här har vi ett objekt som kan finansieras genom avgifter!

Viola Claesson tror naturligtvis att vi hela tiden går i bilindustrins ledband. Jag tycker att Viola Claesson talar väldigt lättsinnigt om de insatser som vi har gjort för att upprätthålla sysselsättningen i det här landet och att hon även bortser från att vi är beredda att göra omfattande insatser för att upprätthålla sysselsättningen på många olika områden. Hon talar om subventioner! Det är ju läge att nämna att vi subventionerar järnvägstrafiken med mellan 3 och 4 miljarder kronor per år.

Förste vice talmannen anmälde att Ulla Tillander, Viola Claesson, Kent Carlsson och Kjell Dahlström anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Motionerna
1989/90:Bo62–Bo69 till bostadsutskottet

9 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Konstitutionsutskottets betänkande 1989/90:KU38
Finansutskottets betänkanden 1989/90:FiU27, FiU34 och FiU35
Justitieukskottets betänkande 1989/90:JuU30
Lagutskottets betänkanden 1989/90:LU28–LU31 och LU40

10 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Proposition

1989/90:148 Pensionstillskott och kommunalt bostadstillägg vid undantagande från den allmänna tilläggs pensioneringen

Näringsutskottets betänkande

1989/90:NU35 Statliga företag

11 § Anmälan om frågor

Anmälades att följande frågor framställdes

den 7 maj

1989/90:589 av *Birgit Henriksson* (m) till civilministern om försöken med automatisk trafikövervakning:

TV-mannen Björn Anderö kunde skatta sig lycklig att han den 21 april hade 16 vittnen, som kunde intyga att han inte befann sig i närheten av den övervakningskamera, som hade fotograferat "honom och hans bil".

Tanken var att systemet skulle spara resurser, men nu verkar det som om polisen antingen måste lägga ned otroligt mycket resurser på varje fall – eller avskrika alla som nekar. Över hälften av fallen läggs ned redan i dag. Dessutom har det visat sig att man måste ha bevakning av kameran, så att den inte drabbas av skadegörelse.

En ärlig person som inte kör med solglasögon eller nedfällt solskydd och som kör sin egen bil åker fast. Men en "oärlig" person, som tar på sig solglasögon och/eller kan gömma sig bland hundratals tjänstebilar i ett företag, går oftast fri. Den olikheten inför lagen stöter mig.

Är justitieminister Freivalds beredd att stoppa försöken med automatisk trafikövervakning med tanke på likhet inför lagen, men även med tanke på alla polisresurser som ödas utan resultat?

1989/90:590 av *Birgit Henriksson* (m) till socialministern om åtgärder till förmån för de personer som fått HIV genom blodtransfusioner:

Det finns i dag ungefär 200 människor som fått HIV-smittat blod på svenska sjukhus. Eftersom vi har en helt genomreglerad och offentlig sjukvårdssektor, anser jag att det är statsmaktens skyldighet att ingripa och ta ansvar då något oförutsett inträffar.

"Nu dör vi, en efter en" lyder en tidningsrubrik. Lika upprörande är att

man tydligen inte alls får det stöd och den trygghet som man borde kunna förvänta sig. Till plågor och sjukdomstillstånd som bara förvärras, kommer även ekonomiska problem och stor oro för framtiden för de överlevande.

I månader har svårt sjuka – smittade inom den svenska sjukvården – fått kämpa mot myndigheter för att åtminstone få ersättning för mediciner och andra kostnader i samband med sjukdomen.

Är minister Thalén beredd att förutsättningslöst pröva de drabbades situation och se till att deras sista år åtminstone inte, förutom plågsamma sjukdomsförlopp, präglas av stor oro även för den dagliga ekonomin?

1989/90:591 av *Kjell-Arne Welin* (fp) till arbetsmarknadsministern om arbetsförmedlingarnas verksamhet:

I en del kommuner finns s.k. Slink In-förmedlingar som ett komplement – men inom ramen – för arbetsförmedlingarnas verksamhet.

Gemensamt för dessa Slink In-förmedlingar (de kan säkert gå under annat namn i vissa kommuner), är att arbetet präglas av stor flexibilitet och att servicen, av dem som utnyttjar deras tjänster, uppfattas som utomordentligt god. Slink In är ur såväl goodwill-perspektiv som ur verksamhetssynpunkt angelägna alternativ till den traditionella arbetsförmedlingen.

I bl.a. Helsingborg finns sedan några år också en Slink In. Denna del av verksamheten har från och till hotats av indragning till såväl kunders som personals stora irritation. Nu lär hotet om avveckling vara stort.

Med anledning av ovanstående vill jag fråga arbetsmarknadsministern:

Har regeringen för avsikt att medverka till att arbetsförmedlingens Slink In-verksamhet permanentas eller avvecklas?

1989/90:592 av *Kjell-Arne Welin* (fp) till socialministern om åtgärder till förmån för de personer som fått HIV genom blodtransfusion:

Antalet HIV-smittade genom blodöverföring på svenska sjukhus uppgår till ca 200 personer. Den mänskliga tragedin är genom smittan ett faktum och kan naturligtvis inte göras ogjord. Däremot kan åtgärder vidtagas för att förbättra de utsattas situation.

Genom massmedia framgår nu att de drabbade ännu inte erhållit acceptabel ekonomisk gottgörelse. Detta försvårar självfallet de drabbades livssituation radikalt. En snabb ekonomisk kompensation till denna grupp av människor måste ovillkorligen beslutas med det snaraste.

Med anledning av ovanstående vill jag fråga socialministern:

Förbereder regeringen att snarast kompensera de genom blodöverföring HIV-smittade personerna med acceptabel ekonomisk gottgörelse?

Prot. 1989/90:116
7 maj 1990

12 § Kammaren åtskildes kl. 15.06.

In fidem

STAFFAN HANSSON

/Gunborg Apelgren

Måndagen den 7 maj

1 § Anmälan om kompletteringsval till riksdagens revisorer	1
2 § Justering av protokoll	1
3 § Svar på interpellation 1989/90:132 om åtgärder där barn mot vårdnadshavarens vilja förts ur landet.	1
Utrikesminister Sten Andersson Pär Granstedt (c)	
4 § Svar på interpellationerna 1989/90:141 och 164 samt frågorna 1989/90:493, 539, 540 och 544 om Litauen	4
Utrikesminister Sten Andersson Pär Granstedt (c) Ingemar Eliasson (fp) Inger Schörling (mp) Margaretha af Ugglas (m) Bengt Hurtig (vpk)	
5 § Svar på interpellation 1989/90:144 om Gatt-förhandlingarna och patent inom biotekniken.	20
Statsrådet Anita Gradin Karin Starrin (c)	
6 § Svar på interpellation 1989/90:159 om lokaliseringen av postens filateliavdelning	24
Civilminister Bengt K Å Johansson Bengt Hurtig (vpk)	
7 § Svar på interpellation 1989/90:155 om alternativen beträffande fast förbindelse över Öresund.	25
Kommunikationsminister Georg Andersson Ulla Tillander (c) Sten Andersson i Malmö (m) Viola Claesson (vpk) Förste vice talmannen (om debattreglerna) Kjell Dahlström (mp) Kent Carlsson (s)	
8 § Hänvisning av ärenden till utskott.	43
9 § Förnyad bordläggning.	43
10 § Bordläggning	44
11 § Anmälan om frågor	
1989/90:589 av Birgit Henriksson (m) om försöken med auto- matisk trafikövervakning.	44
1989/90:590 av Birgit Henriksson (m) om åtgärder till förmån för de personer som fått HIV genom blodtransfusioner . . .	44
1989/90:591 av Kjell-Arne Welin (fp) om arbetsförmedlingar- nas verksamhet	45
1989/90:592 av Kjell-Arne Welin (fp) om åtgärder till förmån för de personer som fått HIV genom blodtransfusion	45

